

Путоказ времена

(Научно)фантастичне хаиге

Приредила

Тамара Лујак

Завејаном Земљом
Лишен пртљага
Погледом – бескрајно мирним
Ходам шумом.
- Иза Звездарнице
Царство кудеље
Видик ми завејан

Гордана Петковић

Предговор

Није толико поезија облик уметности, колико је уметност облик уз који поезија често приања, рекао је Бродски. А ко би то могао боље да зна од Јапанаца, који су нам подарили једну сасвим необичну, далеку (какви су и они сами), а опет присну и опојну уметничку форму, хаигу, поезију на платну или слику украшену стихом.

Хаига је вид јапанског сликарства (с краја, како се сматра, XVI века) у којем су уклопљени слика и хаику¹ тако да чине једну нераскидиву целину. У тој јединствености уметничке форме Јапан је ближи јединственом приказу јединственог живота неголи Запад, и можда управо стога управо његовој уметности најбоље одговара једна мисао ван Метер Амеса, да уметност може имати *бодисатва* - функцију да спаси људе од тога да буду на пола живи, можеучинити да виде колико слободно и креативно може бити људско доживљавање.

Слобода која се осећа у уметности не само да води слободи у животу, већ тече из живота у уметност. Ово је јасно у Јапану, у утицају зена на културу кроз уметност, и на уметност кроз живљење у зену... наглашавајући свеж и жив динамизам зендоживљавања и континуитет између човековог „ја“ слободног од облика, и облика природе и њене свеобухватности што трансцендира облик. У зенживоту и уметности постоји смисао за дубину, за уздржану снагу и битну слободу.

У култури прожетеј зеном немогуће је повући црту између уметности и живота, између уметничких облика и уметничких асоцијација, између живота унетог у уметност и уметности унете у живот и природу. Љубав према природи у Јапану укључује узгајање шума и неговање малих вртова...

Јапанац воли природу, читавау природу каква јесте. Као објект који ће опевати или насликати, трава или русомача није тога мање достојна од божура или хризантеме; глас славуја није битно супериоран гласу жабе... Уживање у лепотама природе за нас је изузетни догађај - у Јапану оно стално прати живот човека.

Хаига цртежи и слике, често илустрације хаику песама, могу бити и цртежи и калиграфија у једном, где, нпр. витице стабљика слака и нањи и садржајно и формално чине недељиву целину. Хаиге су, најчешће стварали хаику песници, попут Мацуо Башоа, Кобајаши Исе и Јосе Бусона. Сваки је хаига мајстор развио свој сопствени стил. Одликују их једноставност, елеганција и минимализам. Неке од најчешћих тема, поред сцена из

¹ Хаику, једна од најкраћих поетских форми, најомиљенија је лирска врста у Јапану (традиционални жанрови танка и вака, метрички чврсто уређени). Може се исписати као синтаксичка целина и у више стихова, мада се раније тај исказ саопштавао само у једном стиху од 17 слогова (5/7/5). Хаику се формирао као самосталан жанр онда када се као „отварајући стих“ (хоку) издвојио из дуге песме (хаикаи), која се, опет, као „ланчани низ“ стихова (хаикаи но ренга, који започиње један а довршавају други песници), неговала нарочито у XVI веку. Термин хаику уведен је тек под крај XIX века, када је Масаока Шики извршио реформу хаикаки традиције и хаикаи поезије као старомодног модела. Више о хаику погледати на: <https://belegbg.wordpress.com/2014/12/11/zasto-haiku/>

свакодневног живота, су планина Фуџи и месец (који је, често, представљен прекинутим кругом, званим „енсо“²).³

Најчешће теме хаига јесу сцене из свакодневног живота, које су приказиване како би продубиле стихове песама. Иако су се, стилски, прилично разликовале, услед различитих интересовања, талента и афинитета уметника, свима им је заједничко било то што су настале под утицајем Кано школе сликања⁴ и зен сликарства, док су се у многоне ослањале на нанга⁵ традицију. Сlike су стваране једноставним, брзим и лаким потезима, без сувишних детаља. Карактерише их иронична или шаљива нота, чак и онда када приказују озбиљне сцене, што и потврђује само име: „хаи“ значи шаљив, а „га“ значи слика. Слика и песма се надопуњавају, не објашњавају једна другу, док их калиграфија употпуњује.⁶

Иако су вековима пре њега стваране хаиге, тек је песник Ноногучи Рјухо (1595-1669) почео да уклапа хаикве у своје цртеже. Маџуо Башо је такође стварао хаиге. Управо захваљујући његовим радовима, његовој популарности, хаиге су добиле на важности. У Едо периоду обогаћивање хаиква сликом постао је уобичајен вид забаве. Јоса Бусон, који је био познат као нанга сликар, проучаван је, захваљујући својим хаигама, у јапанској култури и као велики песник, али и као велики сликар.

Поједини уметници су, попут Башоа, били првенствено песници, који су хаикве употпуњавали сликом, најчешће скицом, једноставним цртежом, док су други, попут Бусона, били првенствено уметници који су више пажње поклањали насликаном. Каснији сликари, попут Такебе Сочоа, стварали су под утицајем, укијо-е стила⁷, те су се слободније користили бојама. Хаиге су се сликале на дрвеној подлози, на свитку, лепези, параванима... Данас се, поред традиционалног начина стварања, хаиге стварају на ручно

²Круг. Нема једноставнијег знака сложенијег значења: савршенство, склад, уравнотеженост... Ова и многа друга значења крију се иза речи енсо, што на јапанском значи „круг“. Све је круг у животу: стварање и умирање, падање и подизање, страдање и праштање. Стога не чуди што је, у зену, енсо узет за симбол универзума, просвећености, снаге, елеганције и празнине (прим. прир.)

„... Све се расточило у Празнини. Празан круг симболизује нестанак свих разлика и дуалности. На овом нивоу човек не може рећи ни да је пробуђен, ни да није, пошто је достигао сједињење са Космосом.“ : Какуан Шиен, зен учитељ из времена династије Сунг

³Владимир Девиде, *Јапанска хаикупоезија*, стр. 38-39, Загреб, 1977.

⁴Једна од најпознатијих јапанских сликарских школа. Била је најутицајнија у периоду од XV века до 1868. године: http://en.wikipedia.org/wiki/Kanō_school

⁵Јапанска школа сликања која је цветала у Едо периоду (1603-1868). Сви припадници ове школе, иако различитих стилова, сликали су под утицајем кинеске културе и уметности. Сlike су најчешће рађене мастилом, у једној боји, црној, а само је понекад додавана нека друга, светлија боја. Припадници ове школе препознатљиви су по кинеским пејзажима које су најчешће сликали: [http://en.wikipedia.org/wiki/Nanga_\(Japanese_painting\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Nanga_(Japanese_painting))

⁶<http://www.poets.org/poetsorg/text/haiga-haiku-calligraphy-and-painting>

⁷„Сlike плутајућег света“, јапанско сликарство познато по сценама из кабуки позоришта, представама лепих жена, сумо рвача, разним сценама из народних приповедака и легенди, самурајских битака; сценама путовања, пејзажима и еротским сценама. Термин укијо потиче из будизма, и односи се на пролазну природу људског живота. Тиме се истиче да не треба да се везујемо за сопствене жудње, већ да прихватимо природни ток живота: <http://sr.wikipedia.org/wiki/Укијо-е>

израђеном папиру (познатом под називом шикиши или танзаку), уклапају се у графику, фотографију, дигиталну фотографију, али и друге медије.⁸

Најпознатији хаига сликари, поред већ наведених, били су: Еномото Кикаку, Хакуин Екаку, Кага но Чијо, Кобајаши Иса, Мацумура Гошун, Сакаи Хоицу, Сенгаи Гибон и други.⁹

У нашој земљи дуги се низ година већ негује хаику. Наши су песници, хаиџини, познати и награђивани у свету. Објављују се књиге хаику поезије код нас и у региону, одржавају се књижевне вечери посвећене хаику поезији (у Француској 7, рецимо), оснивају се удружења хаиџина (Удружење „Шики“, нпр.)... Све у славу природе, зена, Јапана, хаикуа... Али, мало ко се код нас бави хаигом, многи за њу нису ни чули. Из тог смо разлога, године 2014. расписали конкурс за (научно)фантастичну хаигу на нашој Интернет страници „Белег“.¹⁰ У књизи се могу наћи радови приспели на конкурс, који су задовољили укус и задате пропозиције конкурса. Поред ових, дат је и историјски (фото) преглед хаига у свету, као и савремене хаиге у свету и код нас.¹¹

Крајем XX и почетком XXI века свет се суочио са новим друштвеним, економским, политичким и културним питањима и проблемима, који су тражили нове, различите и смеле одговоре и решења. Неки од њих леже у фантастици и научној фантастици. Отуд поплава разноразних Харија Потера, Сумрак саги, али и све веће занимање за „Господара прстенова“, „Аутостоперског водича кроз галаксију“, „Дину“...

Кад год је у проблему, човек се окреће оном исконском у себи, а то су махом митови, легенде и бајке, сопствене или народне, свеједно је. У њима налази сигурност, спас, бег, у њима налази све оно што не налази у стварном свету - инспирацију, надахнуће - а што му је потребно да га победи, преживи, надживи... Зато смо се одлучили да организујемо конкурс за фантастичну и научнофантастичну хаигу¹² и да приредимо ову књижицу, како бисмо заједно померили границе класичне јапанске уметничке форме, како бисмо нашли одговоре на многа питања која нас муче и открили нове светове уз помоћ којих ћемо улепшати и пребродити овај наш, постојећи.

Тамара Лујак

⁸ <http://www.worldhaiku.net/haiga.htm>

⁹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Haiga>, http://en.wikipedia.org/wiki/Takarai_Kikaku,
http://en.wikipedia.org/wiki/Hakuin_Ekaku, http://en.wikipedia.org/wiki/Fukuda_Chiyo-ni,
http://en.wikipedia.org/wiki/Kobayashi_Issa, http://en.wikipedia.org/wiki/Matsumura_Goshun
http://en.wikipedia.org/wiki/Sakai_Hōitsu, <http://en.wikipedia.org/wiki/Sengai>

¹⁰ <https://belegbg.wordpress.com/2013/12/13/konkurs-nf-haiga/>
<https://belegbg.wordpress.com/2015/01/06/rezultati-konkursa-za-f-i-nf-haigu/>

¹¹ <http://thegreenleaf.co.uk/hp/Duets/01/CH.htm>

¹² Услов конкурса диктирао је да само хаику буде из области (научне)фантастике. Конкурс је трајао од 13. 12. 2013. до 13. 12. 2014. Поред хаига које су прошле на конкурс, увршћено је још неколико њих, како би књижица била што богатија:

<https://belegbg.wordpress.com/2013/12/13/konkurs-nf-haiga/>

<https://belegbg.wordpress.com/2015/01/06/rezultati-konkursa-za-f-i-nf-haigu/>

ИСТОРИЈСКИ (ФОТО) ПРЕГЛЕД ХАИГА

Башо

Бусон

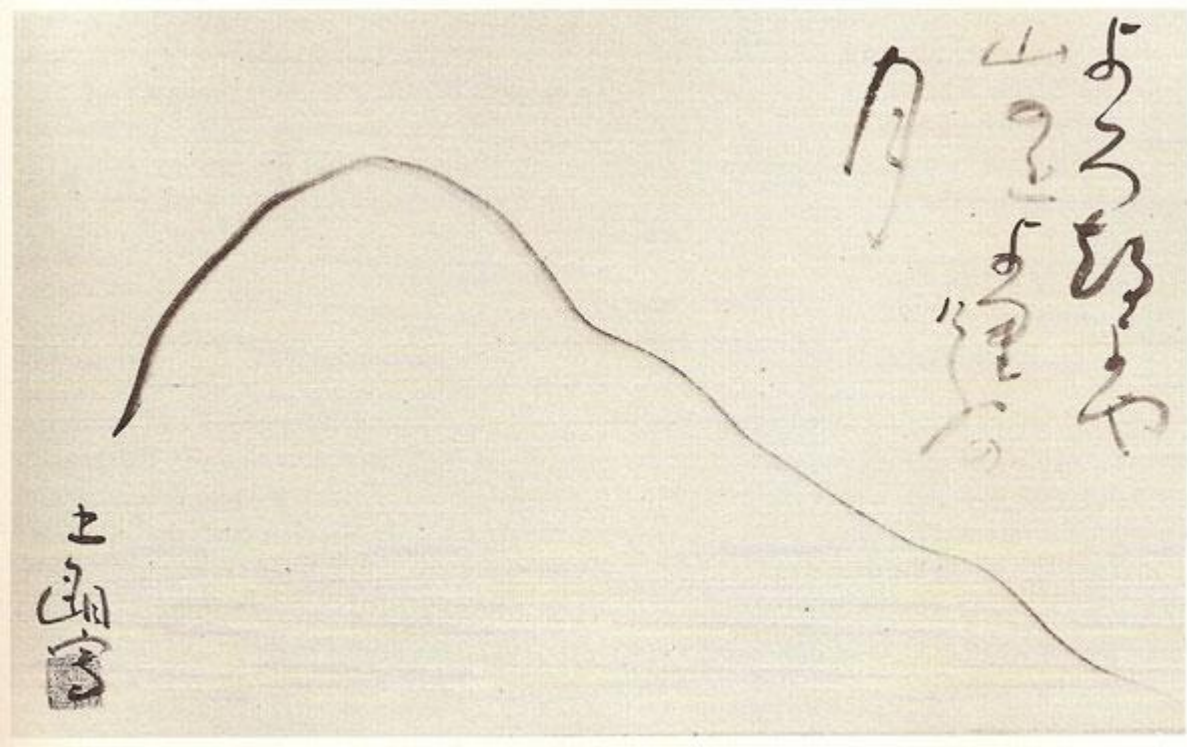
Бусон

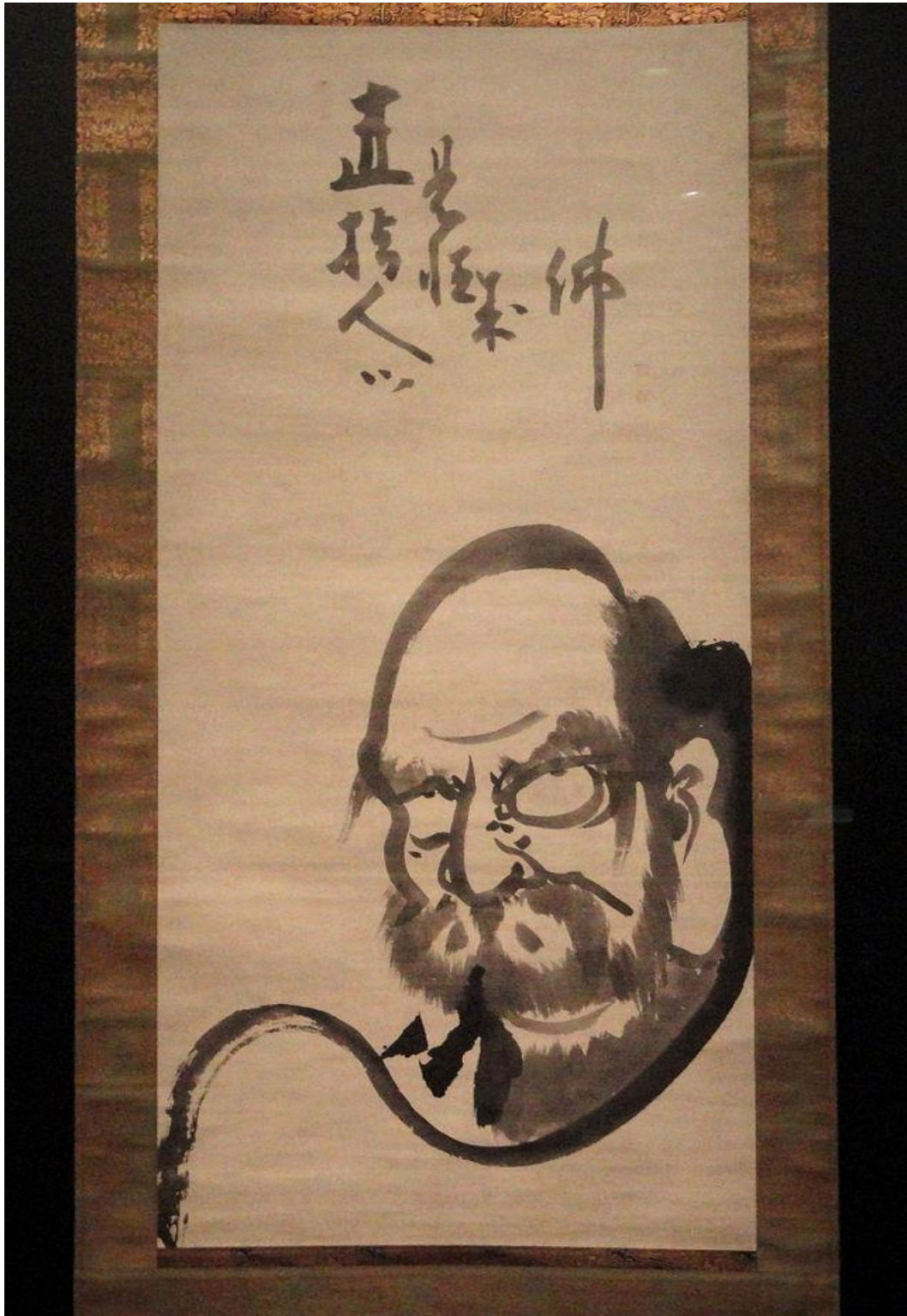

Бусон

Фукуда Чиё-ни

Хакуин Екаку

Йоса Бусон и Сакаки Хјакусен, Шоки и демон

Йоса Бусон

Кацушика Хокусаи, Велики талас код Канагаве

Мацумура Гошун

Сенгаи Гибон

青樓遊君合鏡

若松屋肉

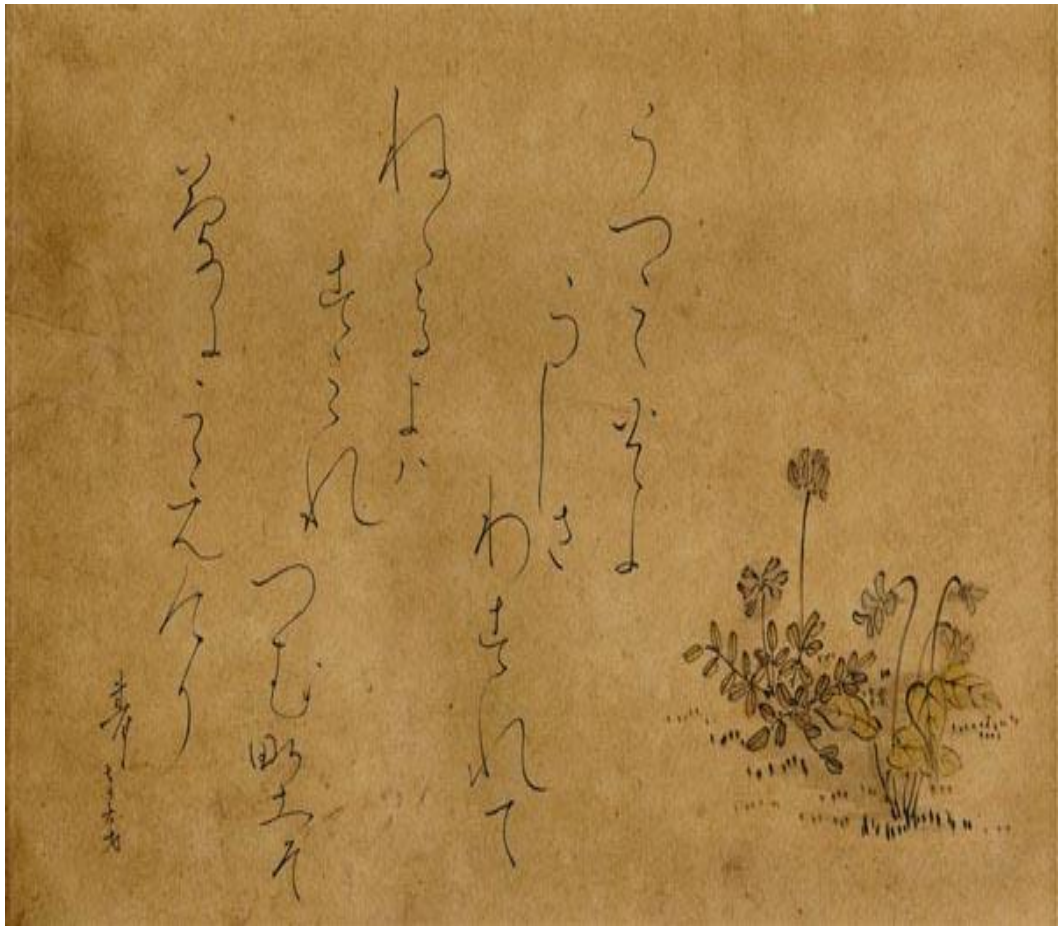
緑木

若菜

哥磨筆

四

Китагава Утамаро

Отагаки Ренгецу

The rising sun

Knows
nothing
of time -

My love
flames
alive

murrey sunset
on the freezing water
an ant floats

багровый закат
карается муравей
на стлече воде

Origa

ink
following the brush
of bamboo

38

his sick-bed :
a dream lotus blooms
in my heart

Ortega

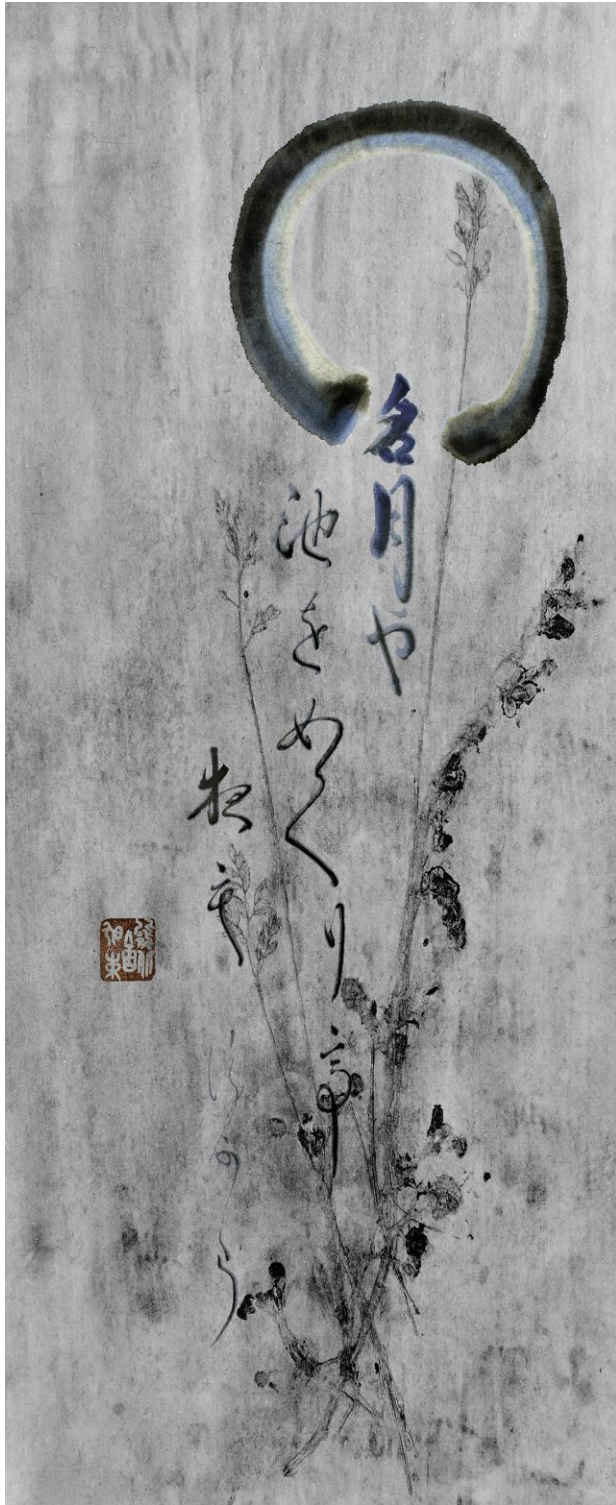
Deep within the stream
the huge fish lie motionless,
facing the current.
S. W. Hackett

Origa

Moonlit night -
she reads his last letter
again & again.

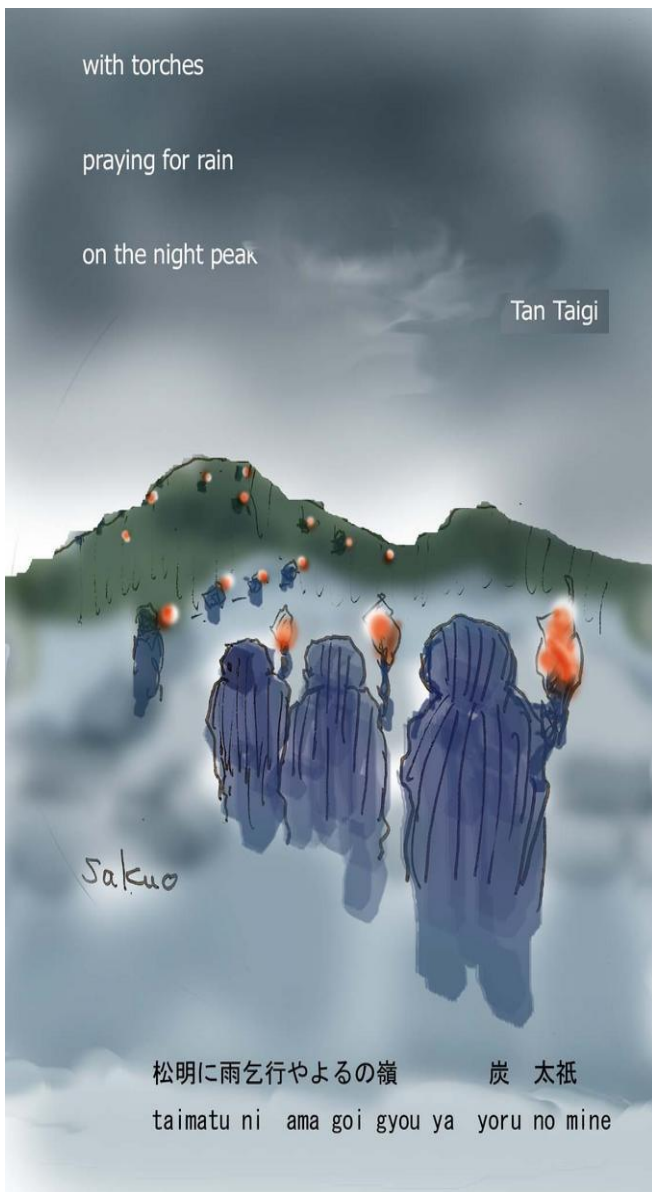

with torches

praying for rain

on the night peak

Tan Taigi

松明に雨乞行やよるの嶺 炭 太祇
taimatu ni ama goi gyō ya yoru no mine

spring day-moon
through the blossoms-
a chorus of frogs

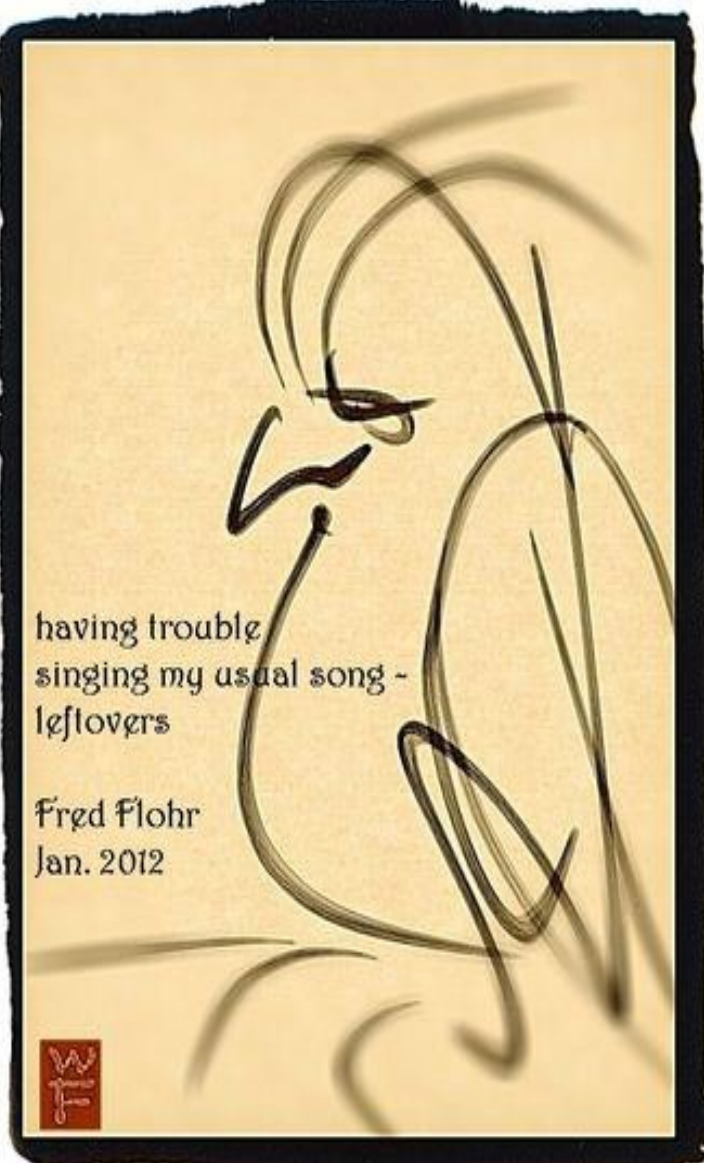
CarrieAnn Thunell

ハヤツイ
位あは
都と

ふの
まこ
魚

having trouble
singing my usual song -
leftovers

Fred Flohr
Jan. 2012

セーラーの

白線

まぶし

巣立ちの日

翠穂白

愛佳

ゆきひとつ
なき、如月の
まぶしけり
純子

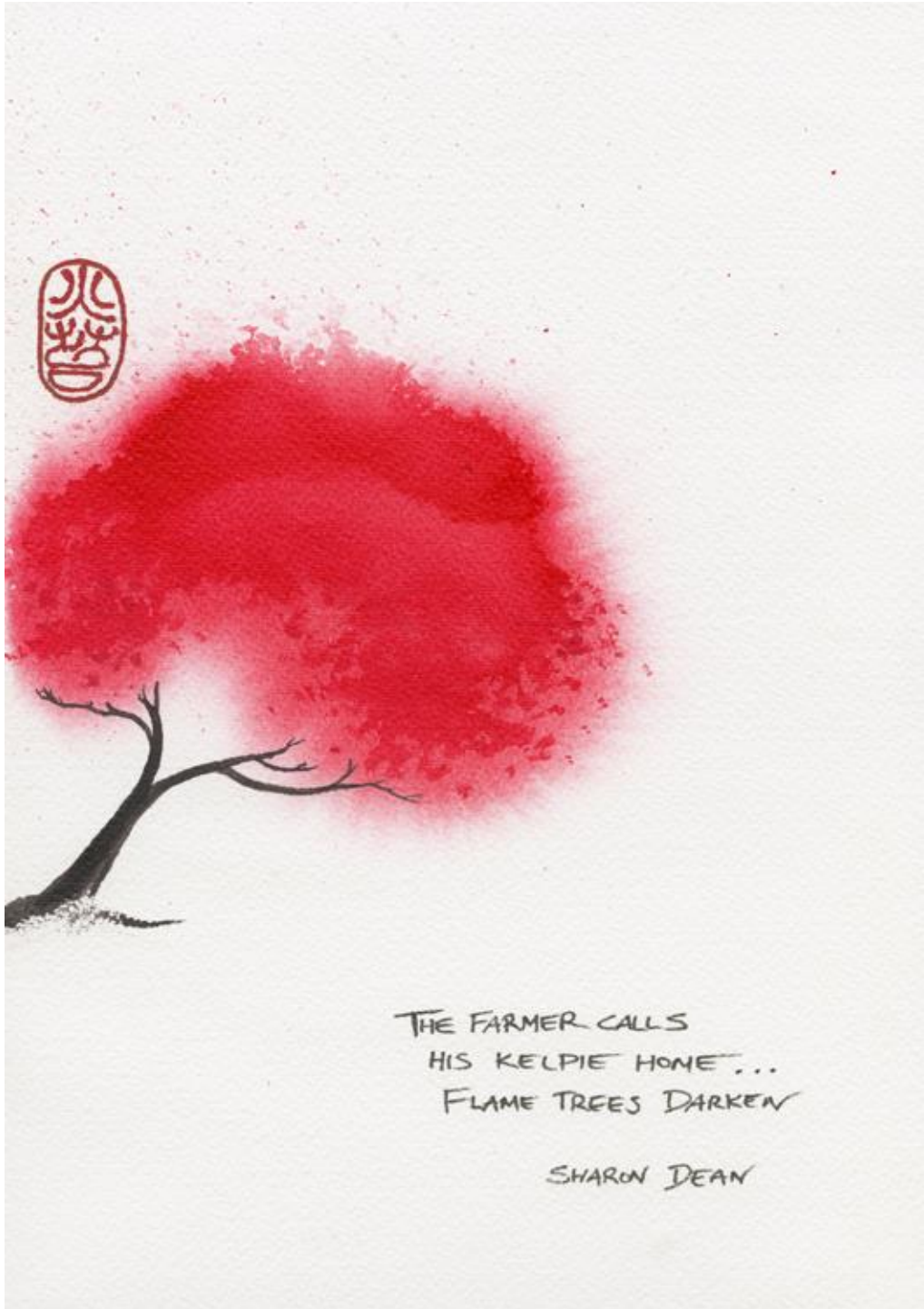

愛佳

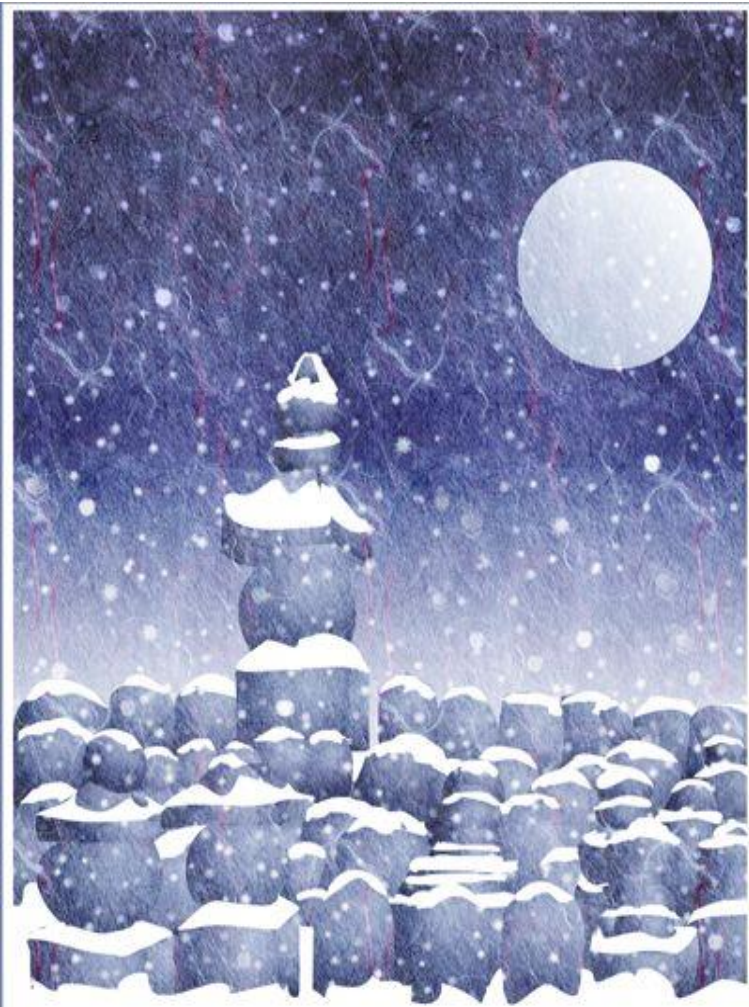

There he is a cocky
determined to fish
in a disappearing pond.

THE FARMER CALLS
HIS KELPIE HOME...
FLAME TREES DARKEN

SHARON DEAN

heavy snowfall—
a white silence
deepens

Gabi Greve

summer orchids
flowered late this year —
never look back

*light of the moon
moves west - flowers' shadows
creep eastward.*

Bucon

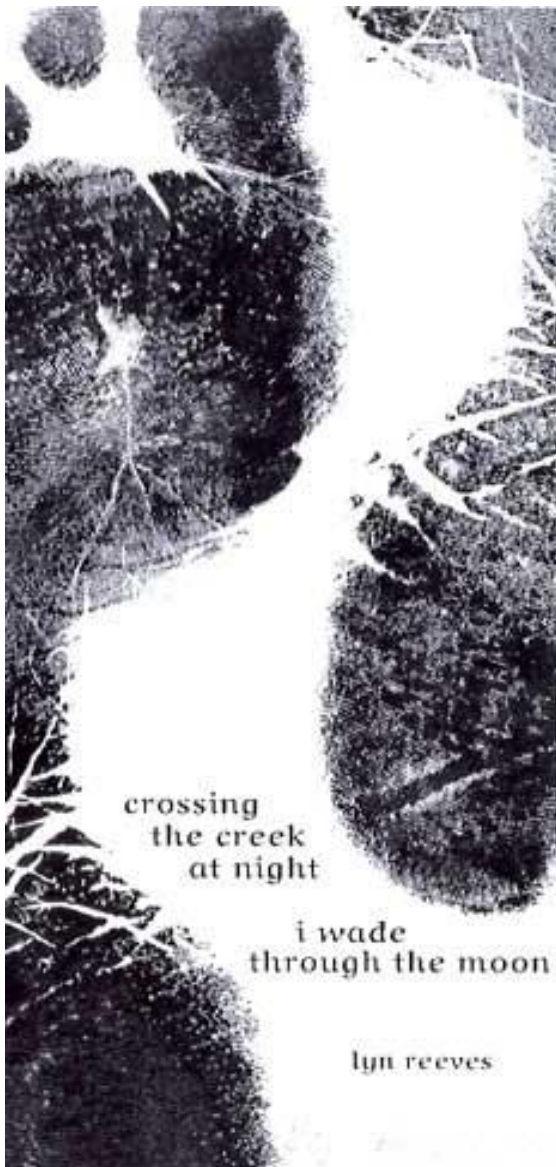
a bird song
no need to know
the color of its wings

Christine F. Villa

dead tree
alive with
life

crossing
the creek
at night

i wade
through the moon

lyn reeves

*afternoon dessert –
the candy floss of some clouds
smears the sunlight*

@ haiku, photo and haiga Liliana Negoï 2012

olga

a crow silhouette

chilly night

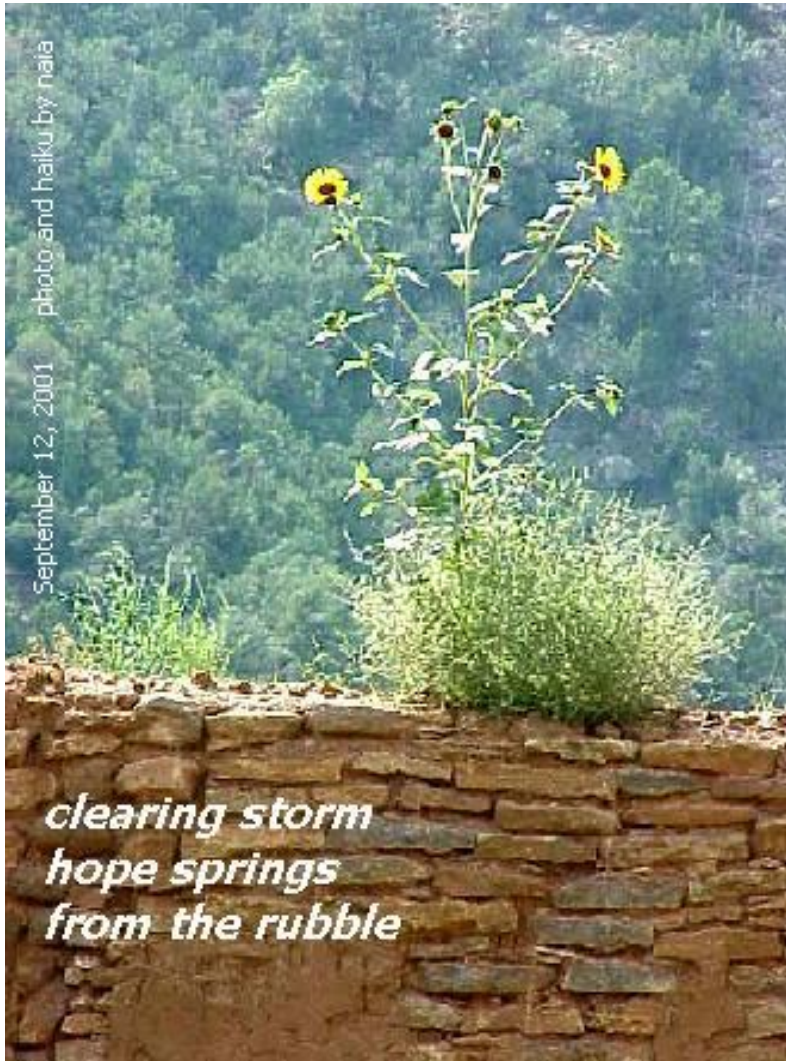
against the misty moon --

Olga

*new beginnings
in the shelter of another. . .
growing*

©Terri and Raymond French 2010

September 12, 2001 photo and haiku by nala

*clearing storm
hope springs
from the rubble*

**curtain time:
the stage crew as silent
as the props**

David Giacalone

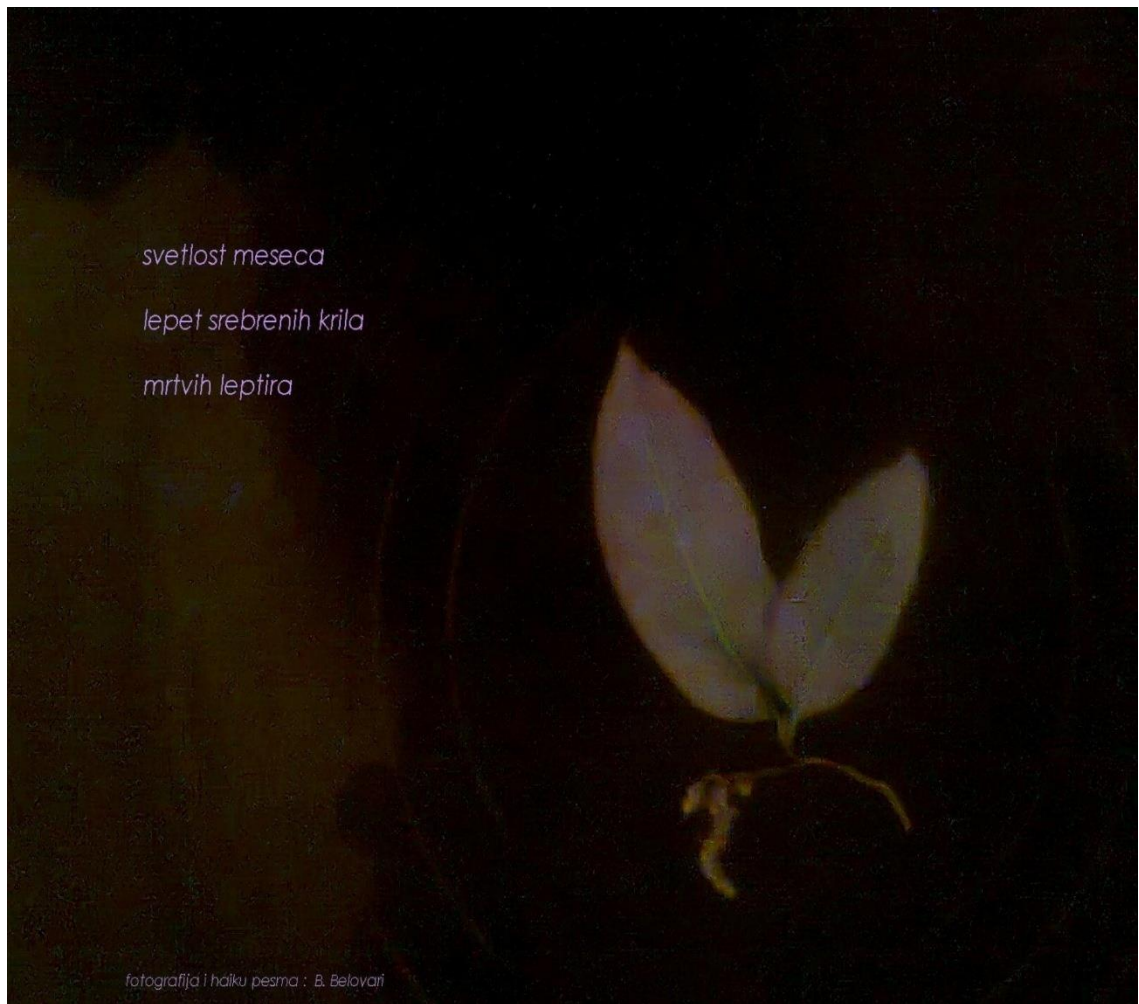

Arthur Giacalone

БЕЛЕГОВЕ ХАИГЕ

Андреа Станић, фото, Наташа Станић, хаику

Белинда Беловари, Лептир

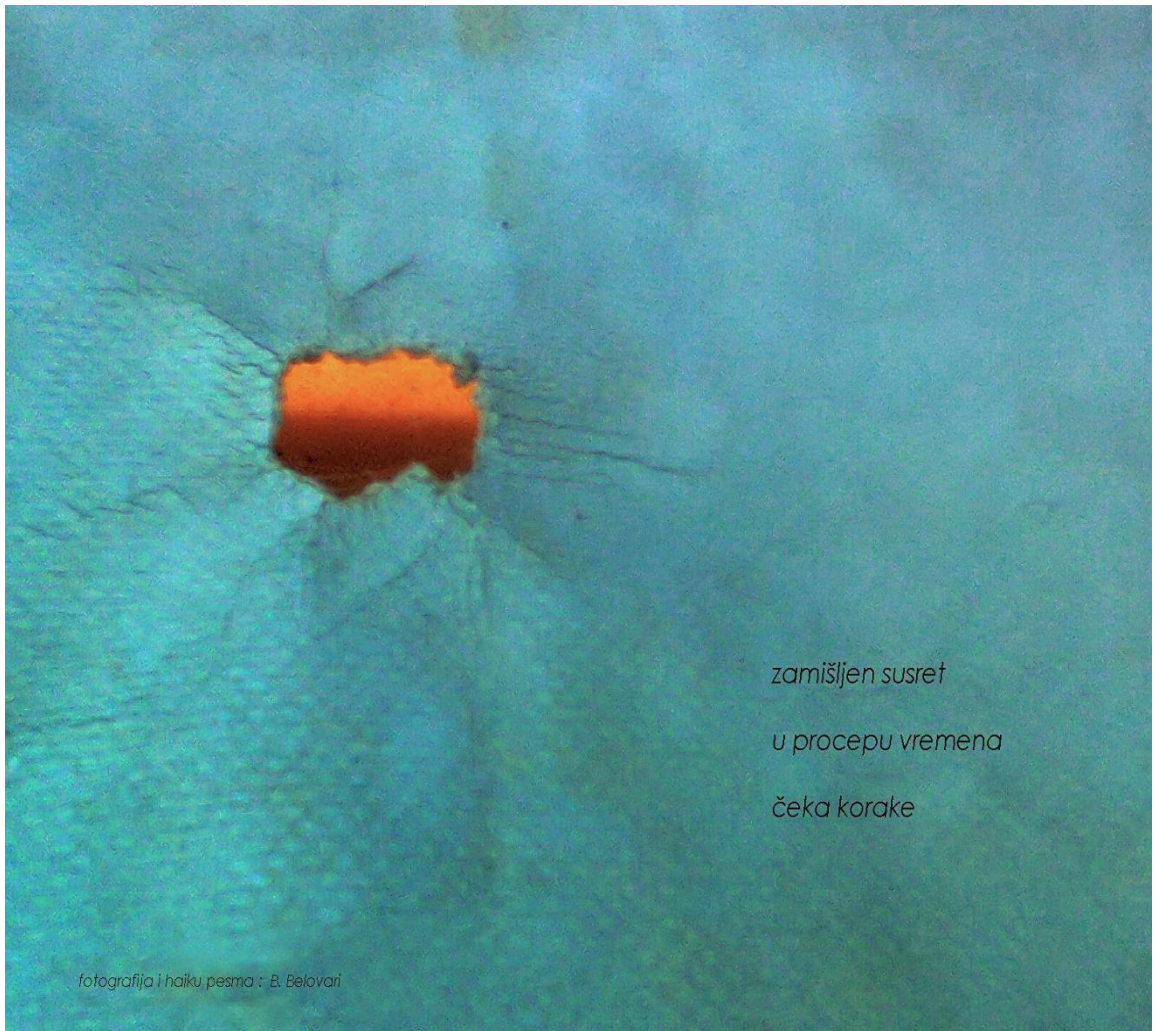
iz knjiga noću

krišom izlaze reči

postaju život

fotografija i haiku pesma : Belinda Belovari

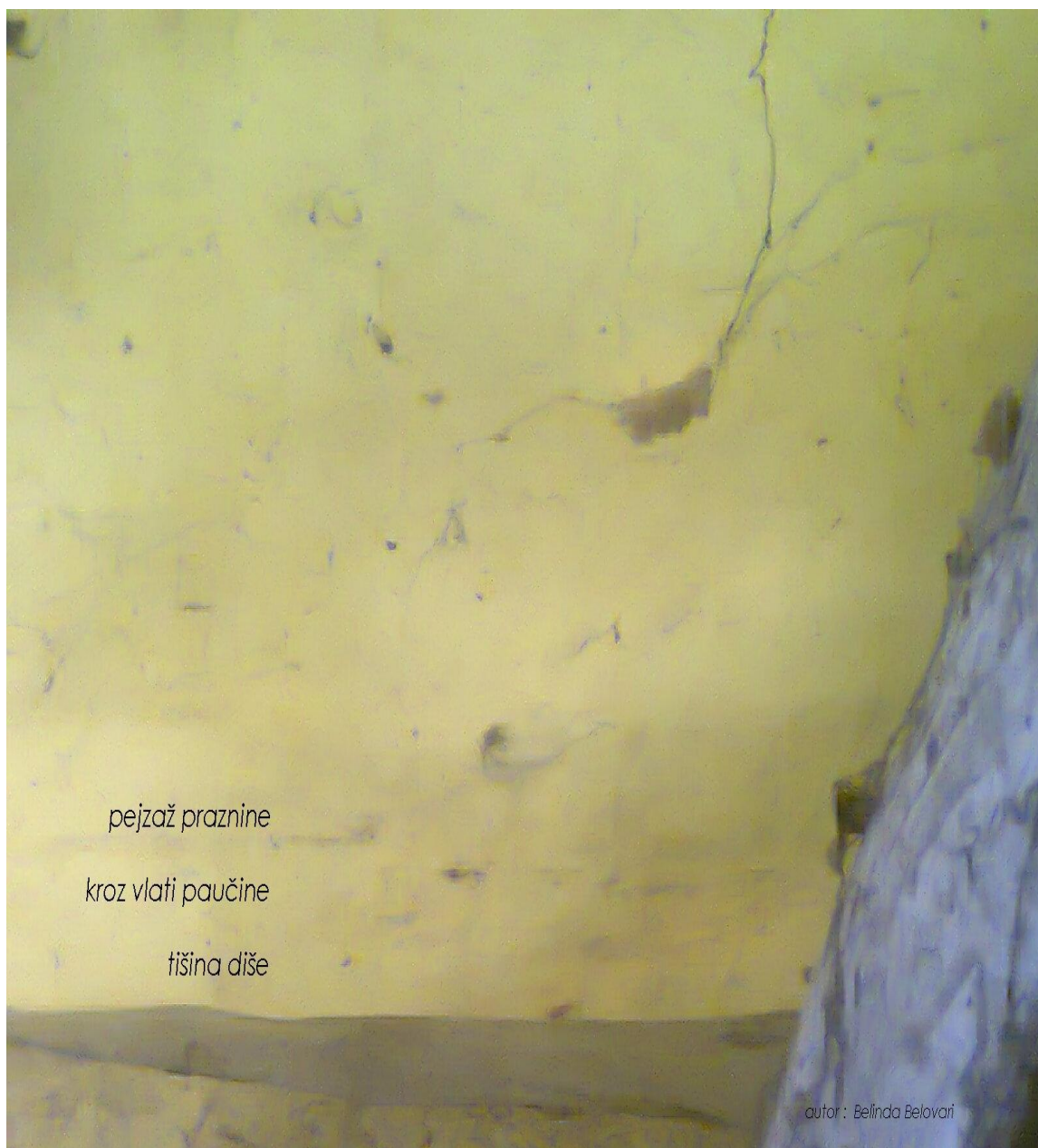
Белинда Беловари, Речи

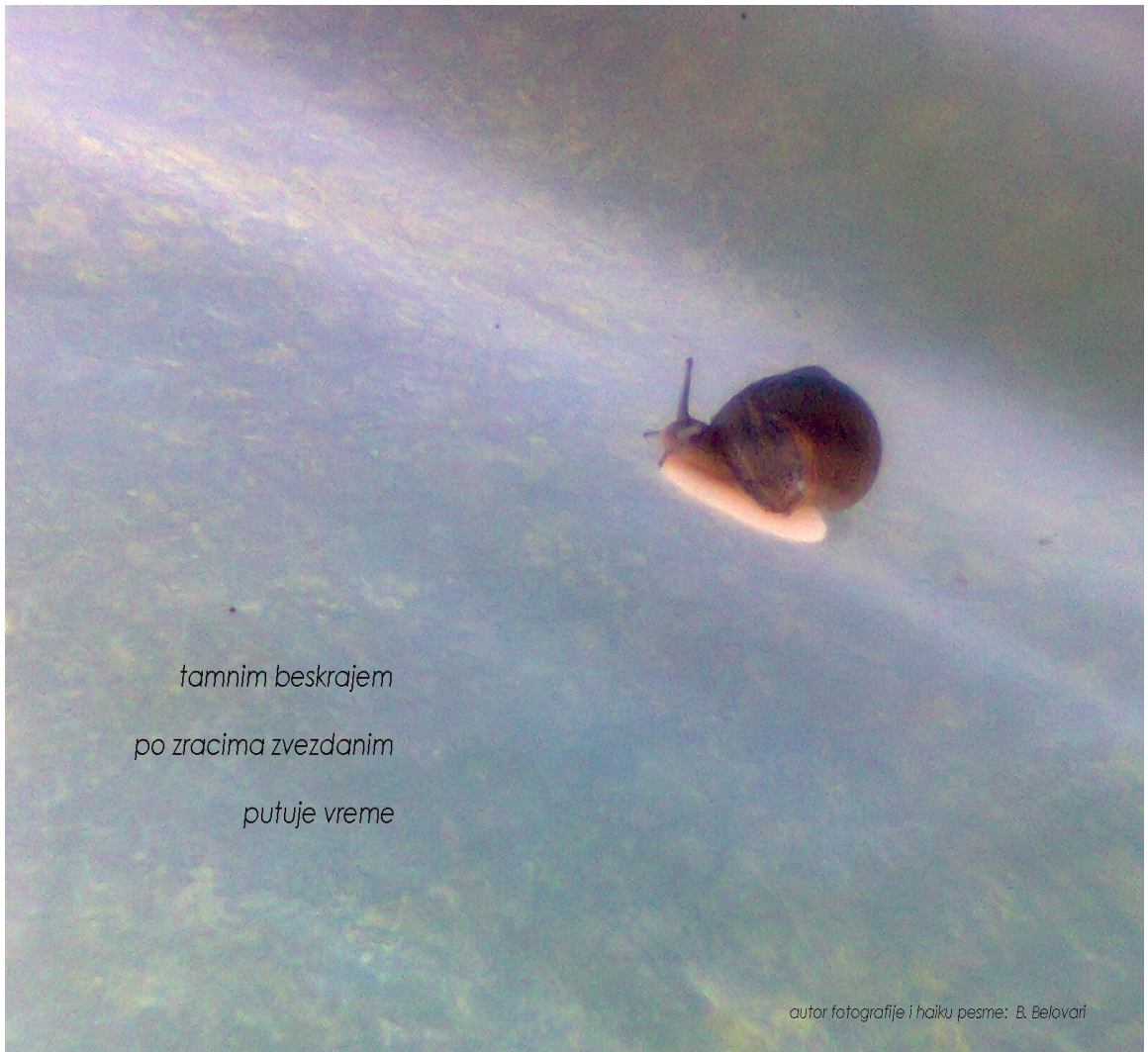
zamišljen susret
u procepu vremena
čeka korake

fotografija i haiku pesma : B. Belovari

Белинда Беловари, Сусрет

Белинда Беловари, Тишина

*tamnim beskrajem
po zracima zvezdanim
putuje vreme*

autor fotografije i haiku pesme: B. Belovari

Белинда Беловари, Време

**MAGLU PRESECA
SVETLOSNI MAČ
JOŠ JEDNO PERO**

Haiku: Gordana Petković Fotografija: Branislav Mišić

Бранислав Мишић, Гордана Петковић, Маглу пресеца

Niz zvezdano polje - koračam.
Naše bivanje
jednako snu.

Haiku: Gordana Petković Fotografija: Branislav Mišić

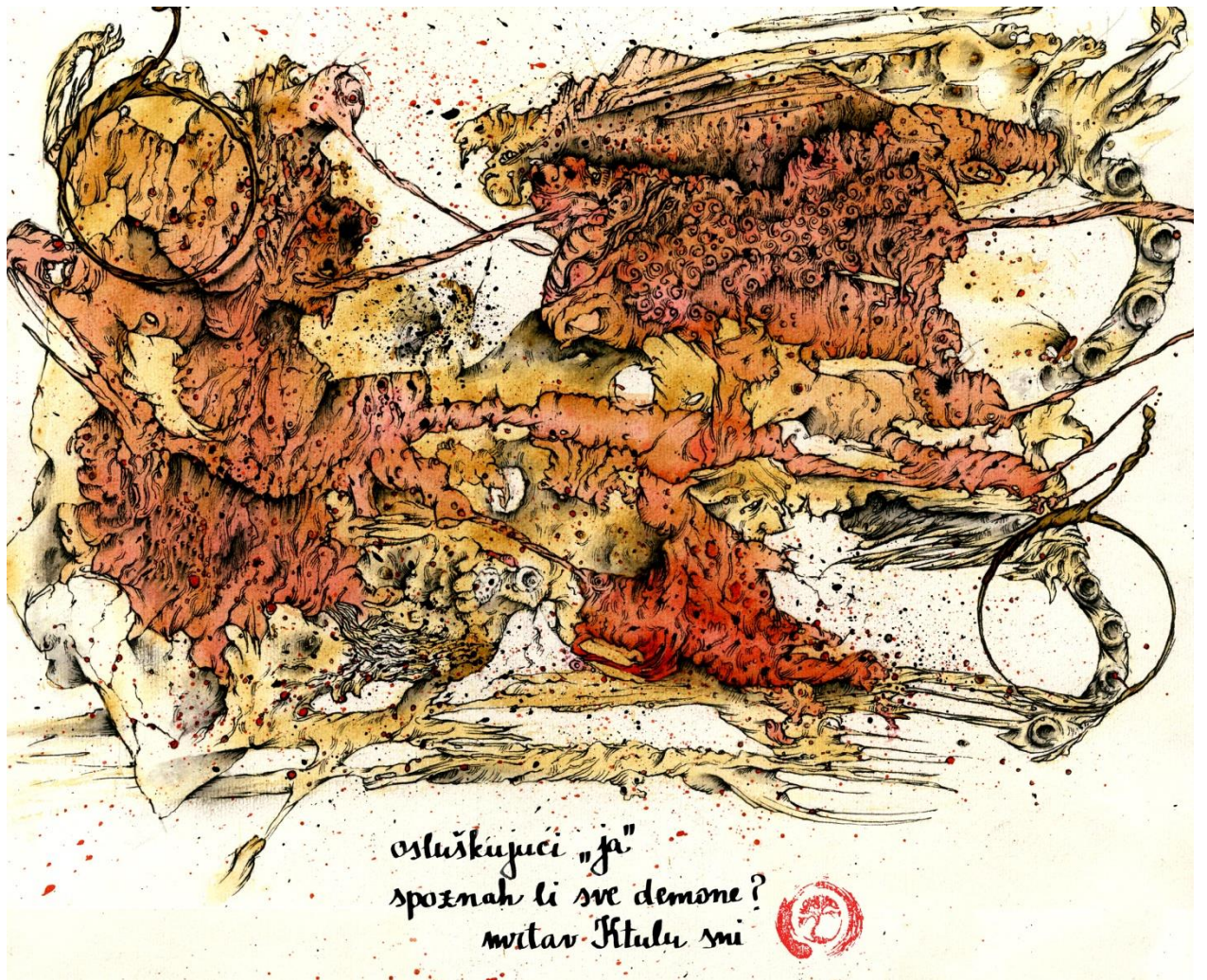
Бранислав Мишић, Гордана Петковић, Низ звездано поље

Tragovi na duši
kroz maglovito jutro.
Pastiri sa Vege.

Haiku: Gordana Petković Fotografija: Branislav Mišić

Бранислав Мишић, Гордана Петковић, Пастери са Веге

oslušajući "ja"
spoznao li me demone?
mitar Ktulu mi

Дамир Дамир и Гребо Греј, Ктулу сања, Sthulhu fhtagn

Горан Радичевић, Златокоса

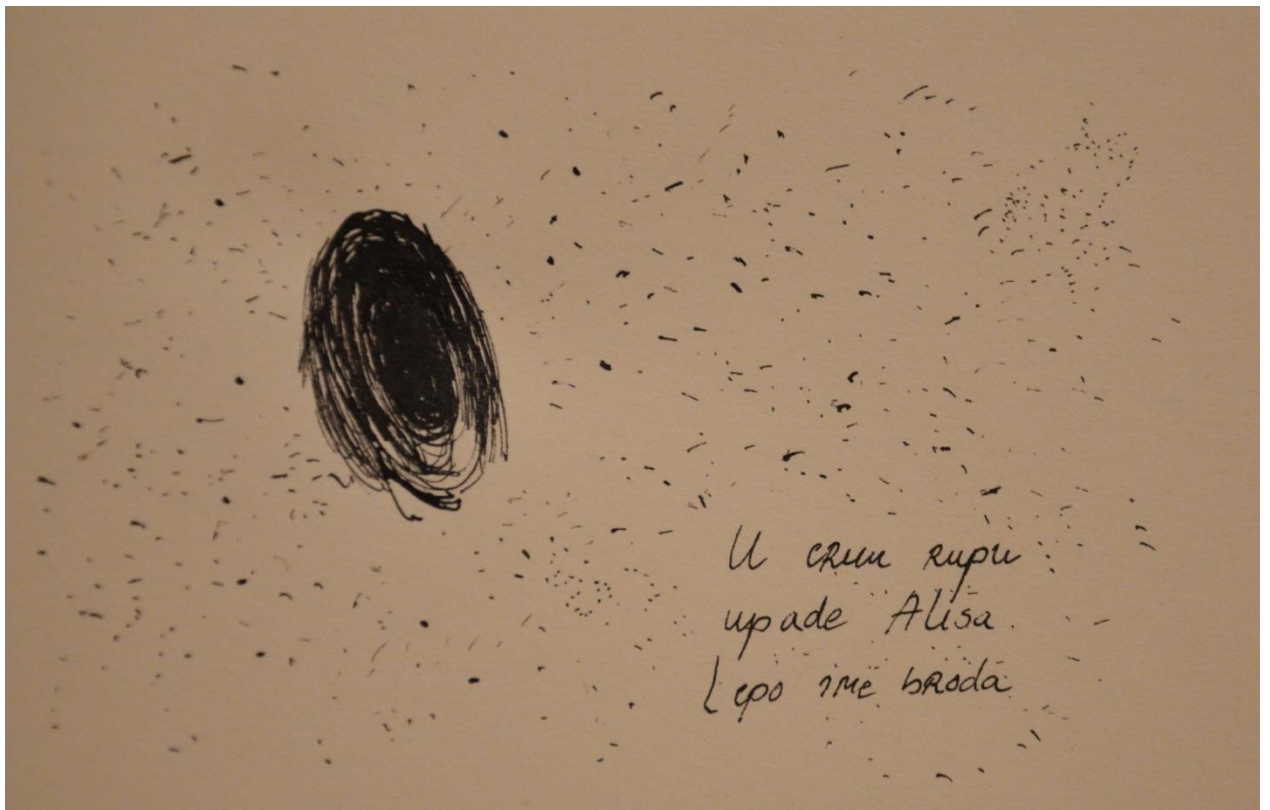

DUBOKO U MENI
SUNČEV DISK
DONOSI GLAS

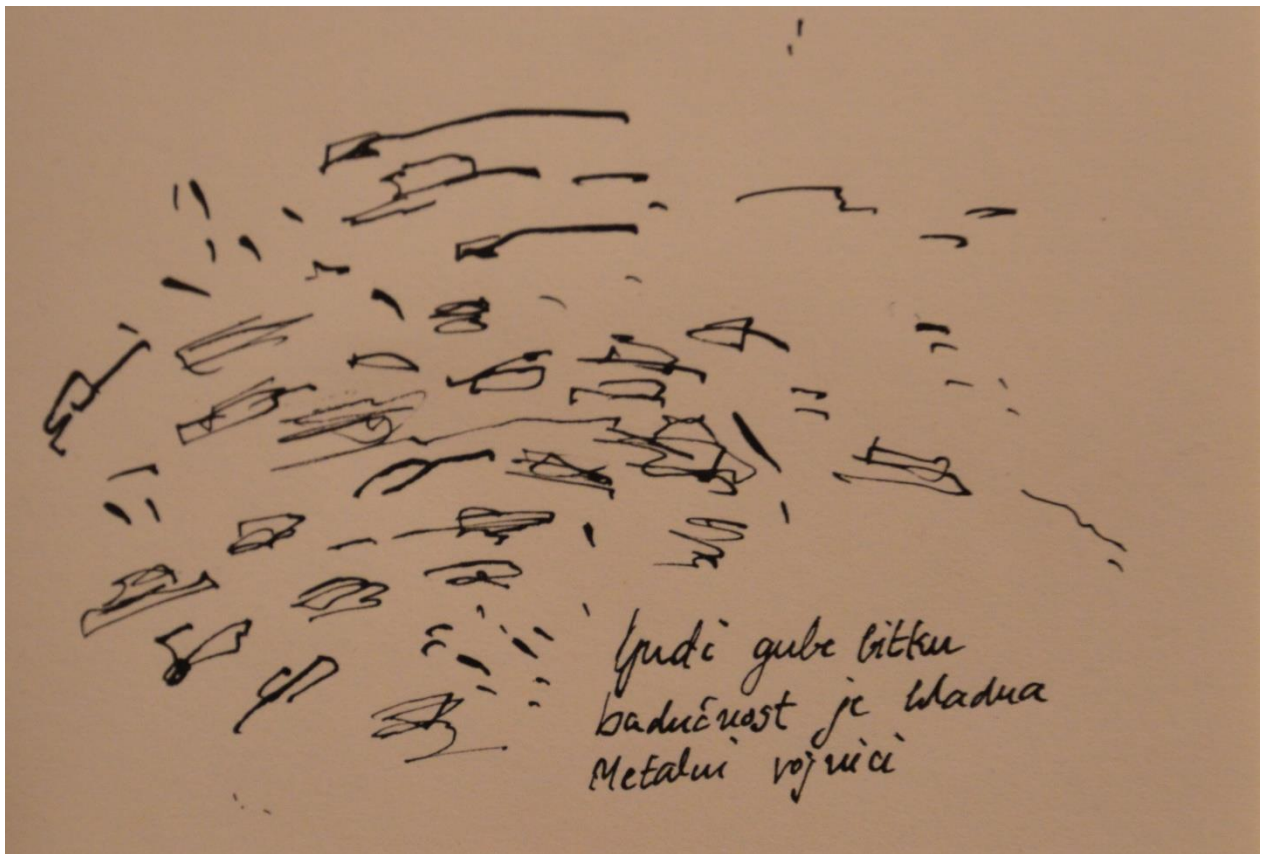
Гордана Петковић, Дубоко у мени

Гордана Петковић, Обалом јаве

Јелена Бурашковић, цртеж, Томислав Сјеклоћа, хаику - Алиса

Јелена Бурашковић, цртеж, Томислав Сјеклоћа, хаику - Постапокалиптична

Марина Дробњаковић, Ружичаста бајка

Vidjevši sliku
te kosmonautkinje
i ja već lebdim

Мидхат Хрнчић, Космонауткиња

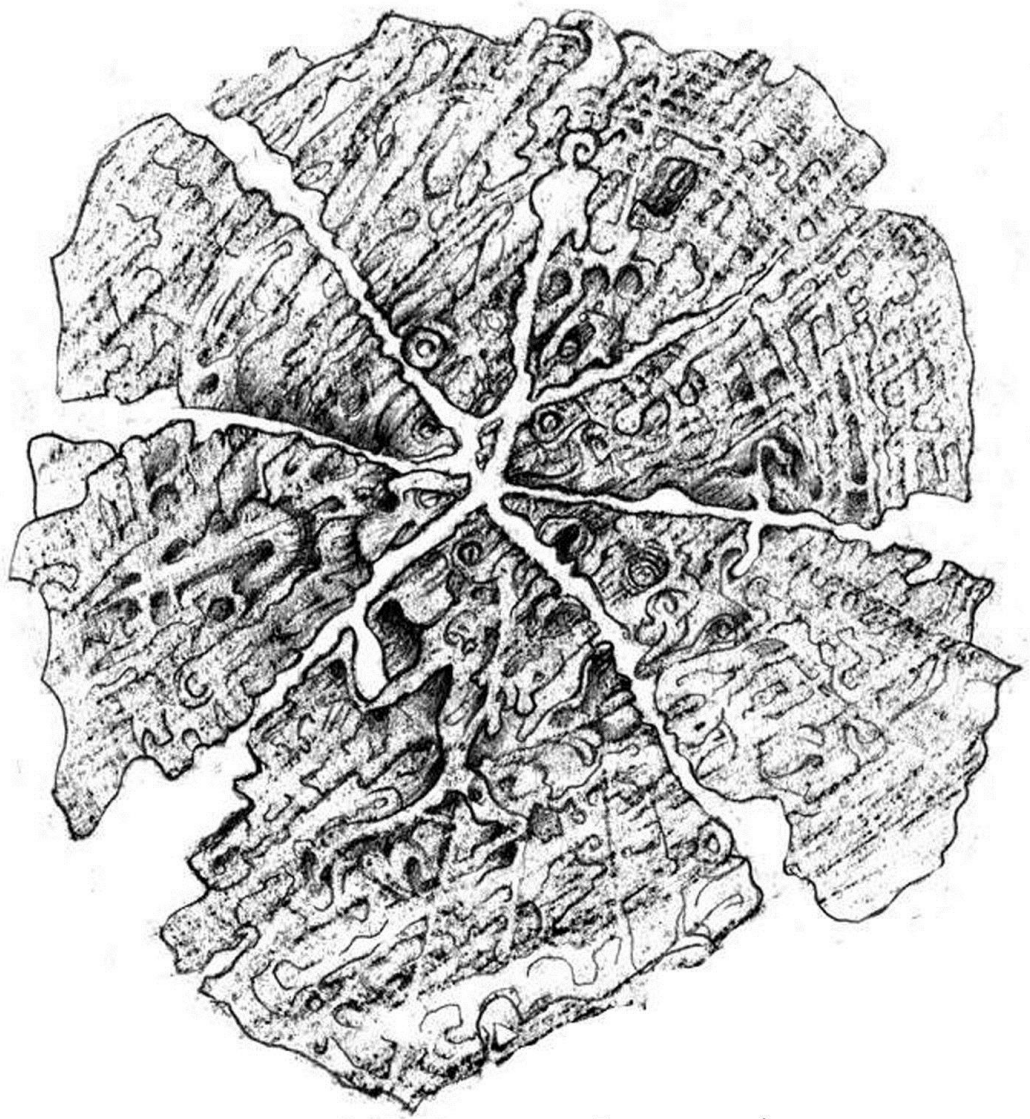
Iza magline
galerija porteta
drevnih bogova

Milivoj Kostić

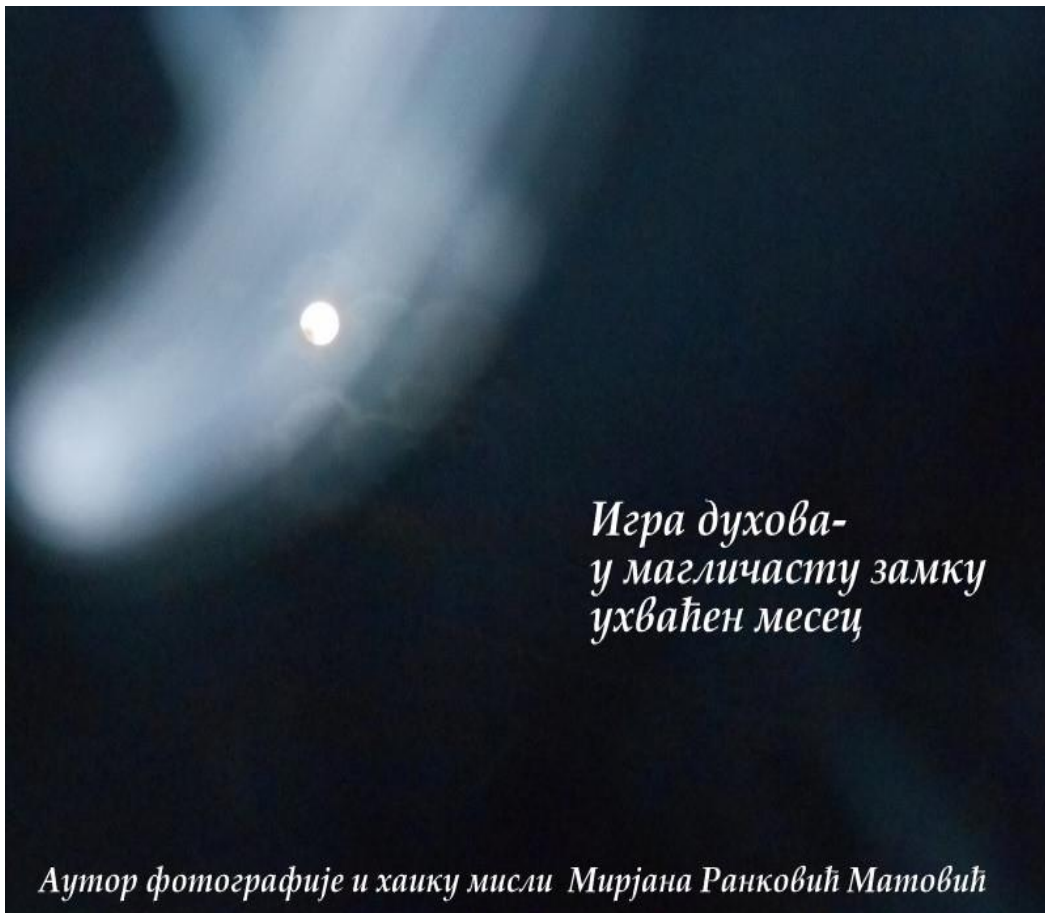
Kroz auroru
svemirska letelica
vraća se floti.

Milivoj Kostić

Lete u roju
prastarim putanjama.
Ostaci Zemlje.

Milivoj Kostić

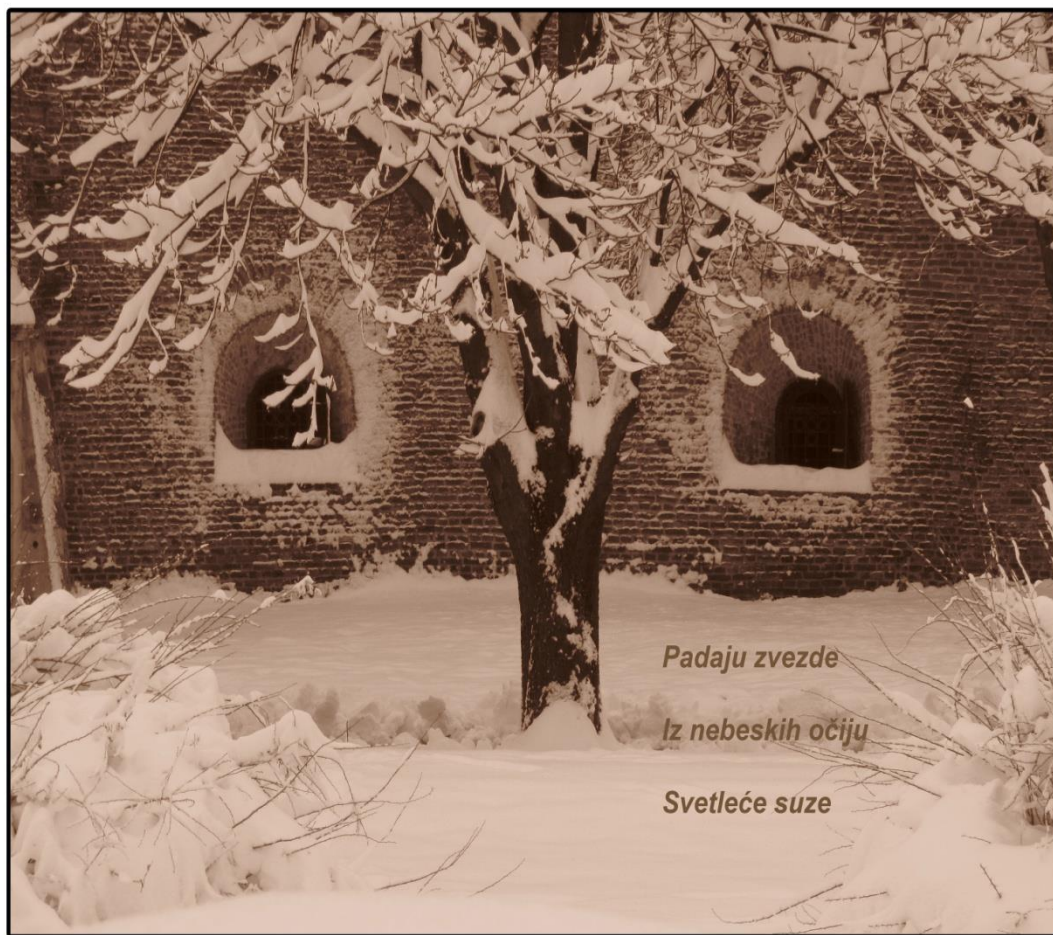
*Игра духова-
у магличасту замку
ухваћен месец*

Аутор фотографије и хаику мисли Мирјана Ранковић Матовић

*Neprolazna bol
Uz dah vilinih reči
U trenu minu*

Наташа Станић, Непролазна бол

Наташа Станић, Падају звезде

Наташа Станић, Поноћни танго

Наташа Станић, Пред капијом сна

Наташа Станић, Семе времена

***Tiha kazaljka
Suncem nam meri vreme
Senke ističu***

Наташа Станић, Тиха казаљка

NA GREBENU
ZMAJEVI I VILE.
RAZDANJUJE SE

Haiku: Gordana Petković

Fotografija: Pjo Pjo Hlaing Rupa Aung i Nenad Vučković

Haiku: Gordana Petković
Fotografija: Pjo Pjo Hlaing Rupa Aung i Nenad Vučković

PLUTAJUĆI SVET -
NA IVICI NEBA
ZVEZDA PADALICA

SPIRALNIM TALASIMA
U ZEMLJI ORLOVA
SVETLOST NEBA

Haiku: Gordana Petković
Fotografija: Pjo Pjo Hlaing Rupa Aung i Nenad Vučković

Latice neba
sletele na dlan
mlade slikarke

Sky petals
Fell upon the palm
Of the young shepherd

Вид Вукасовић, Латице неба

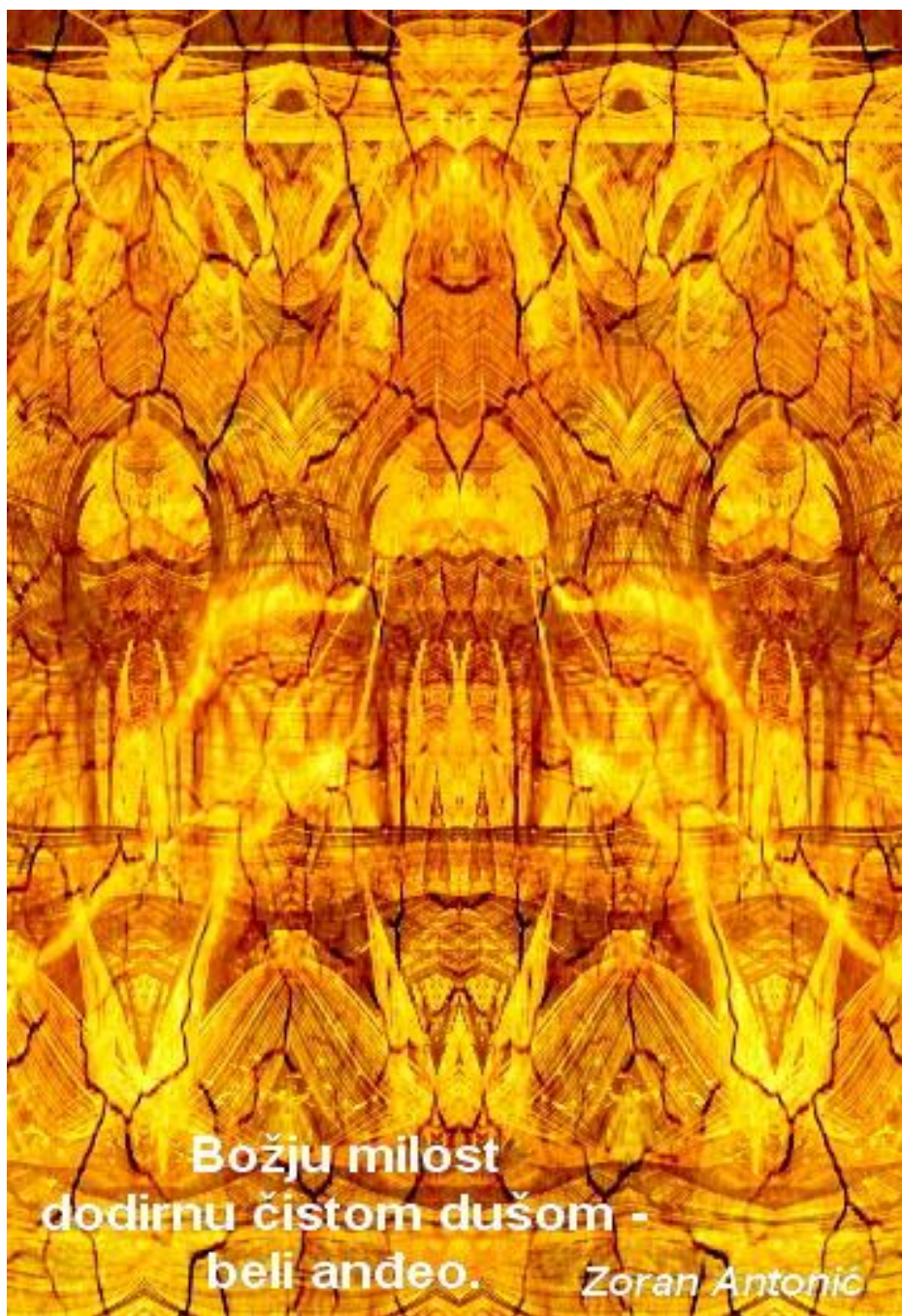
**Božićno jutro.
Iz dogorelog badnjaka
šapat anđela.**

Vitomir Miletić - Witata

**U talasima
zvezda padalica
izgubi sjaj.**

VITOMIR MILETIĆ - WITATA

Božju milost
dodirnu čistom dušom -
beli andeo.

Zoran Antonić

Pod suvim lišćem
vetar otkri patuljke -
okamenjene.

Zoran Antonić

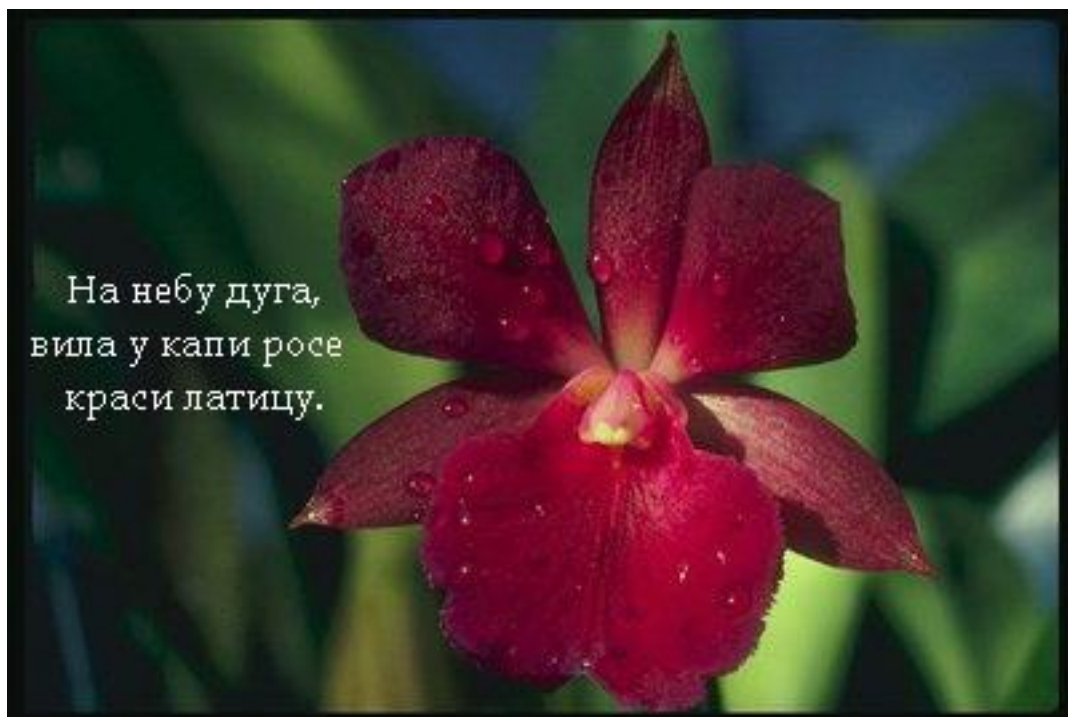
И прогута змај,
уместо да ожени
лепу принцезу

Зорица Новаковић, И прогута змај

Као везан сноп,
удружени хобити
јачи од змаја.

Зорица Новаковић, Као везан сноп

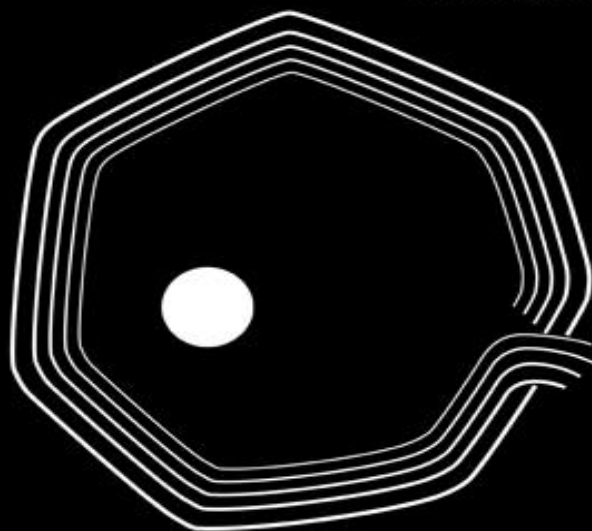
Зорица Новаковић, На небу дуга

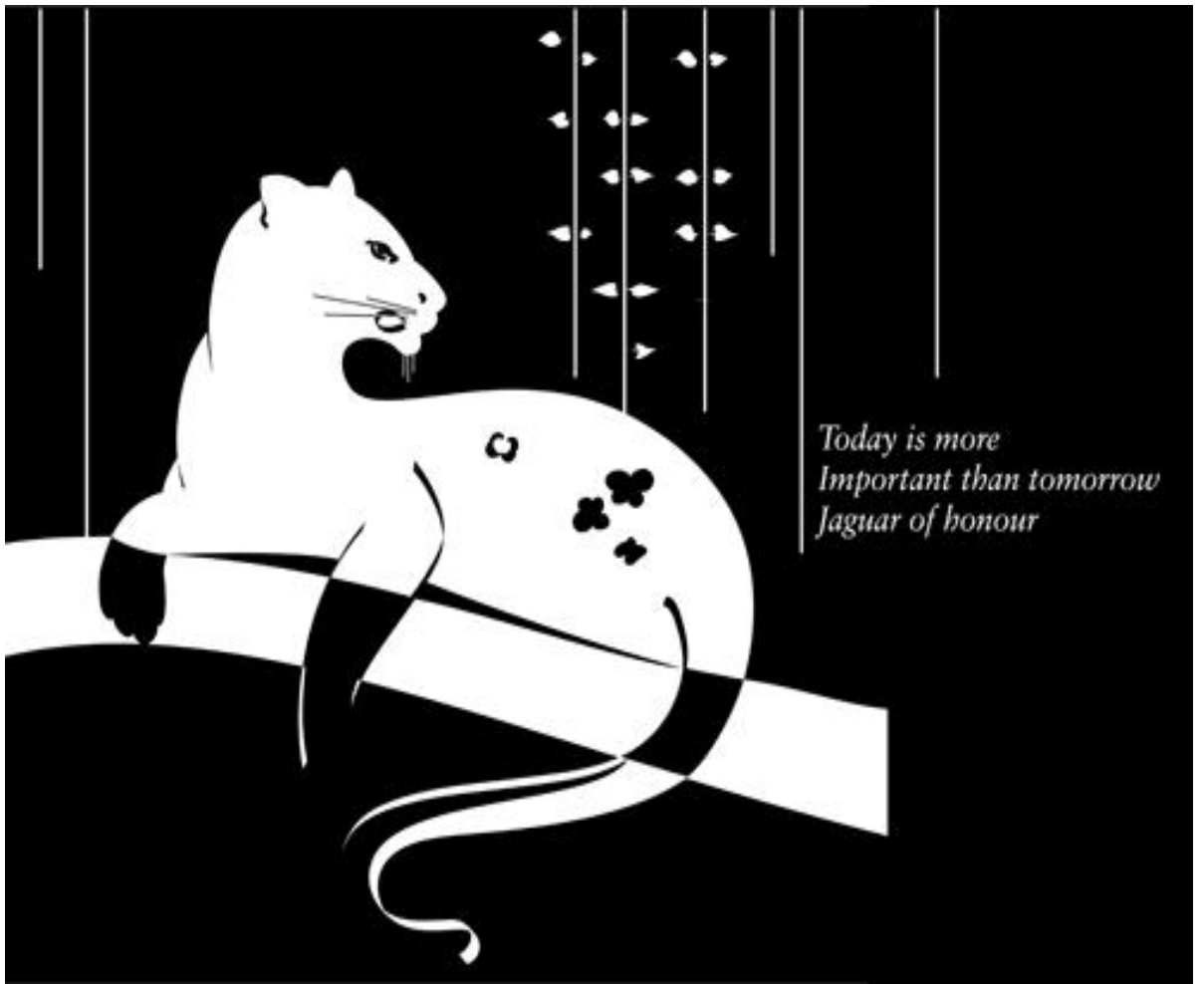
Зорица Новаковић, Залубљени принц

САВРЕМЕНЕ ХАИГЕ

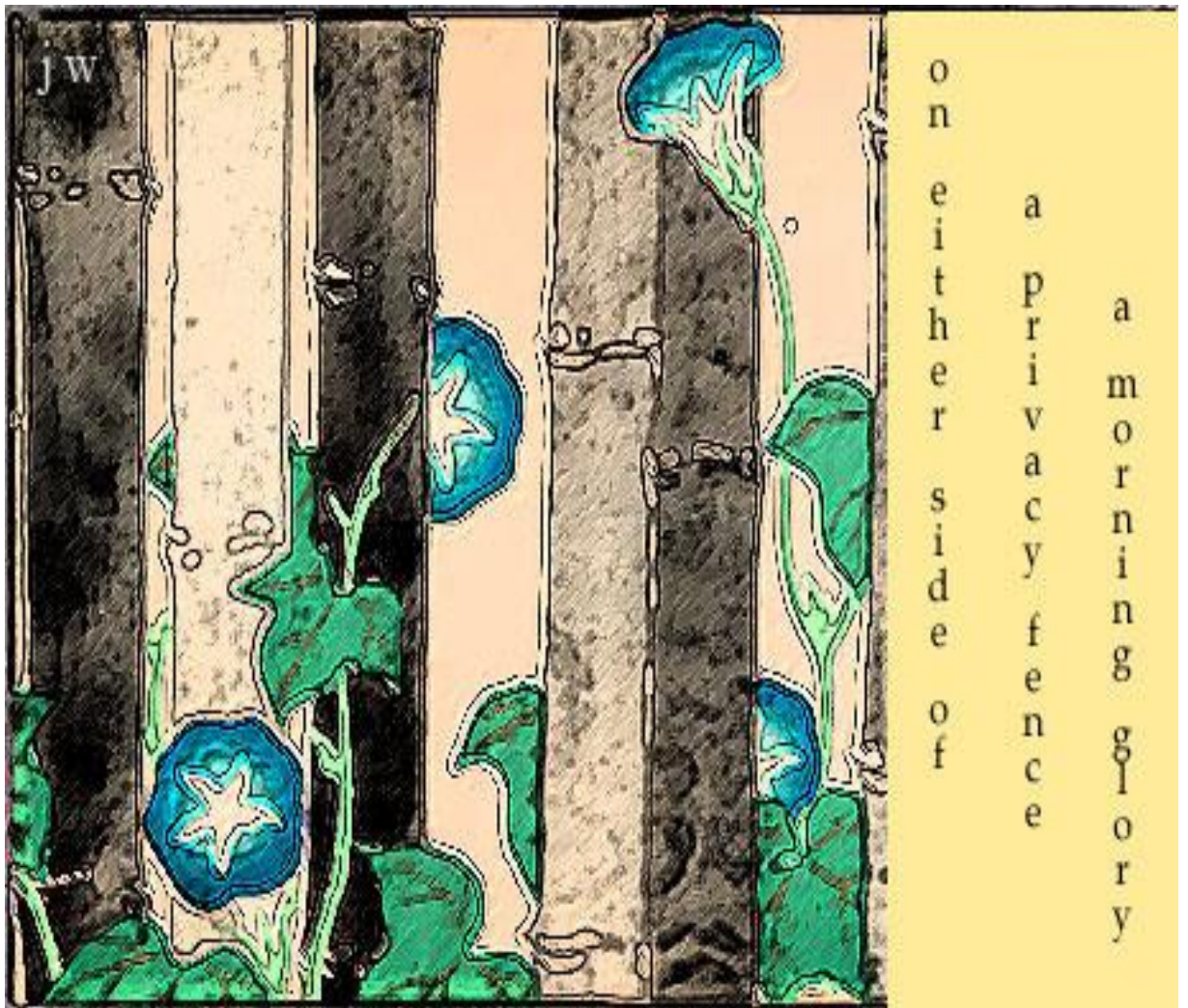
*There are seven steps
To heaven and the first one
Is under your feet*

Алекса́ндре Егоров

Александр Егоров

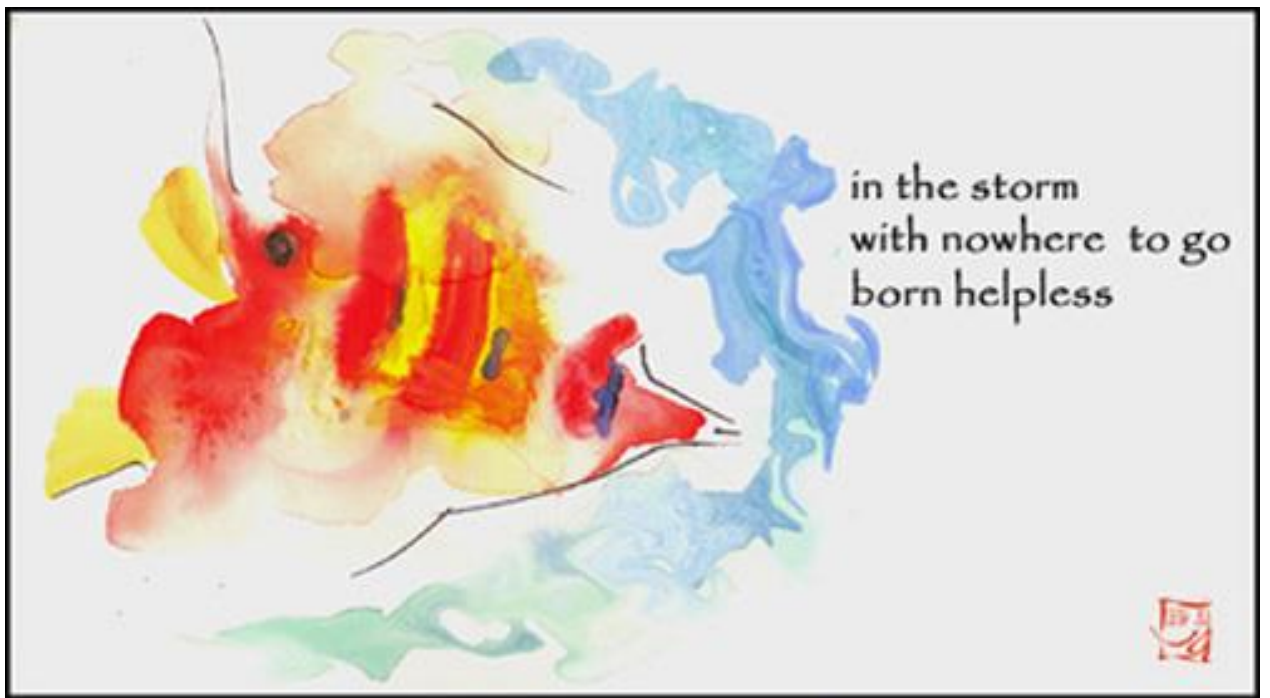
Джеффри Вудворд

endless summer after the rain

the pail still half empty

Цери Дресен

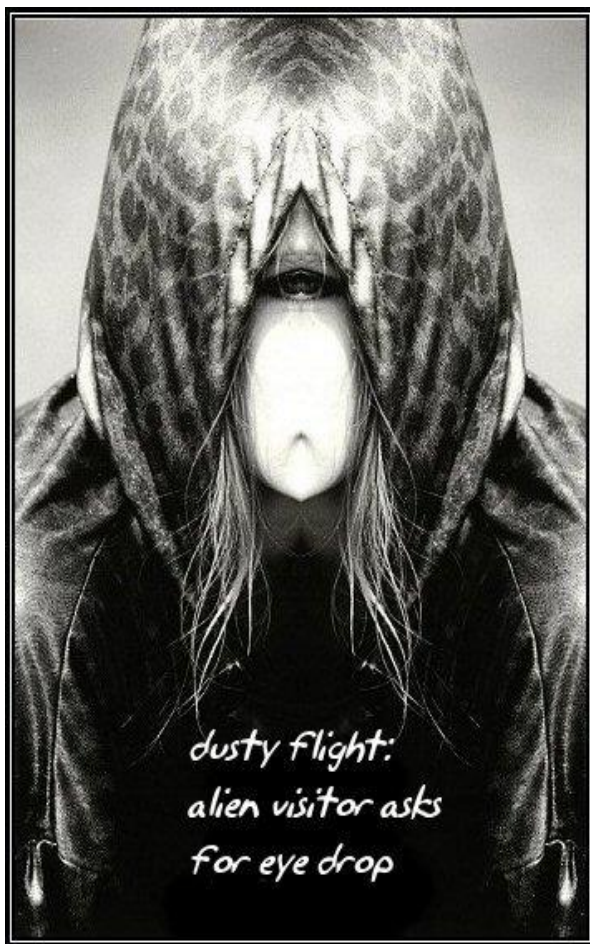

Цери Дресен

*walking home drunk
across darkened fields
avoiding the scarecrow*

Дон Хокхед

*dusty flight:
alien visitor asks
for eye drop*

Дон Ирвин

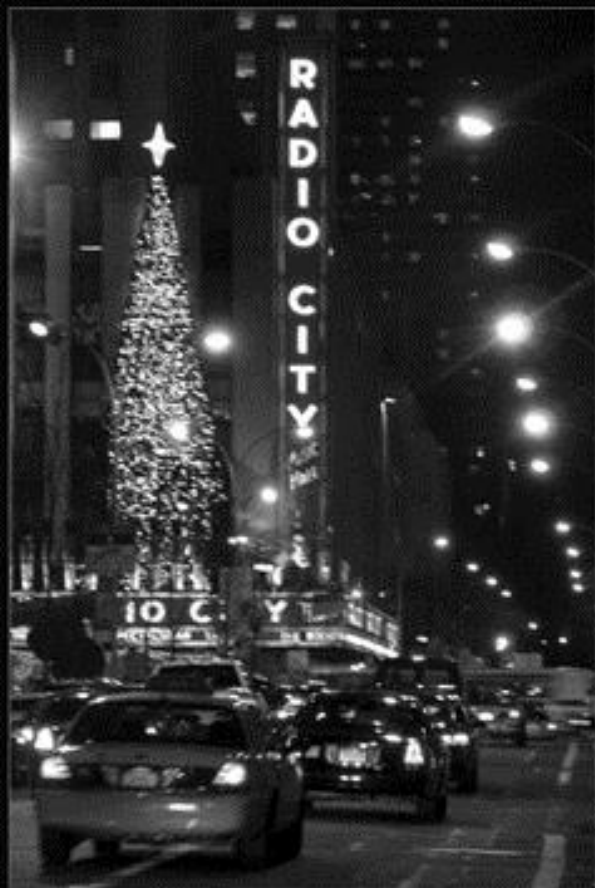
*berry juice
on the blackbirds beak
- our fingers too*

original artwork by Joseph Collins

Джозеф Колинс

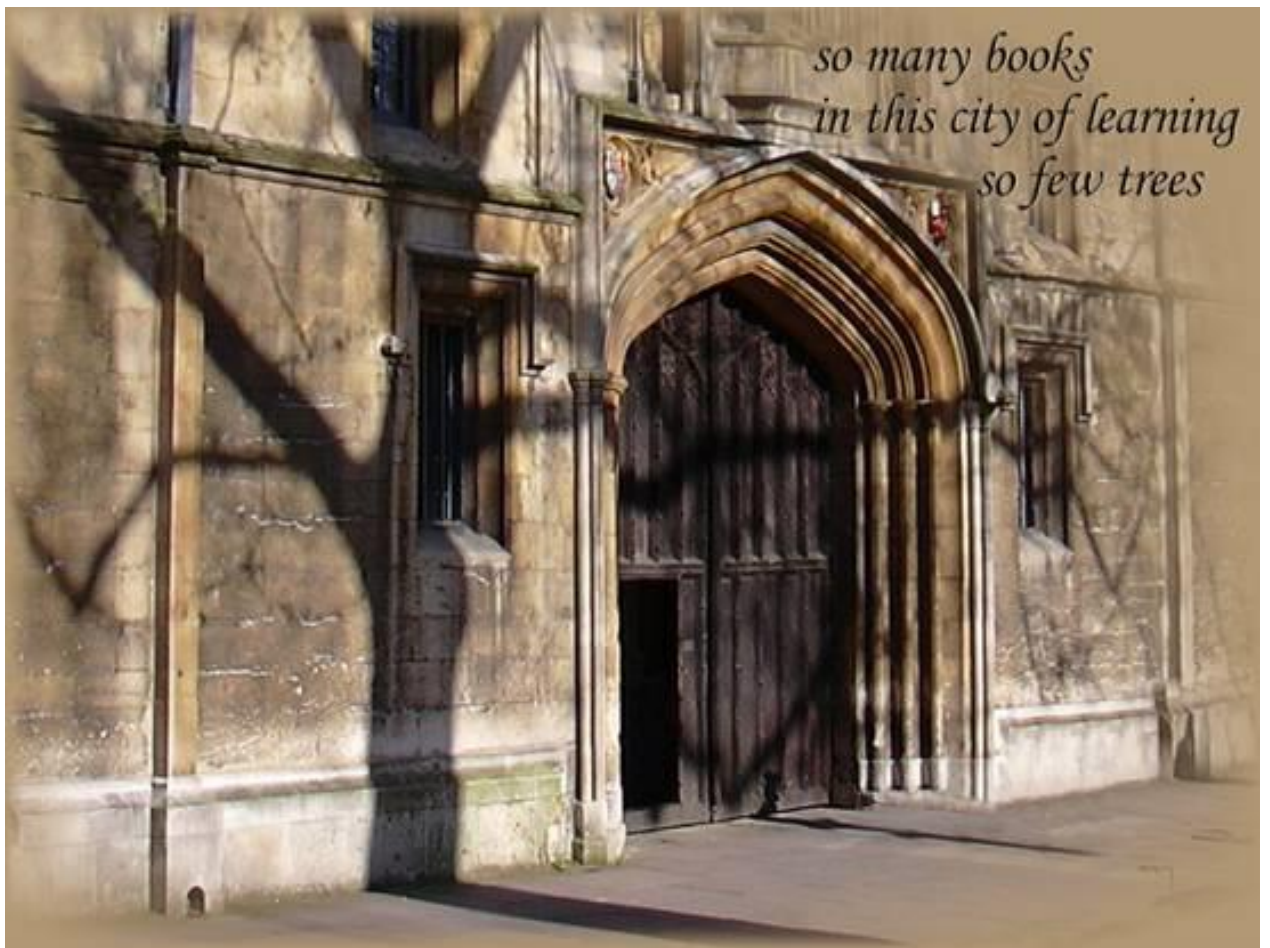
Џуди Суни Хол

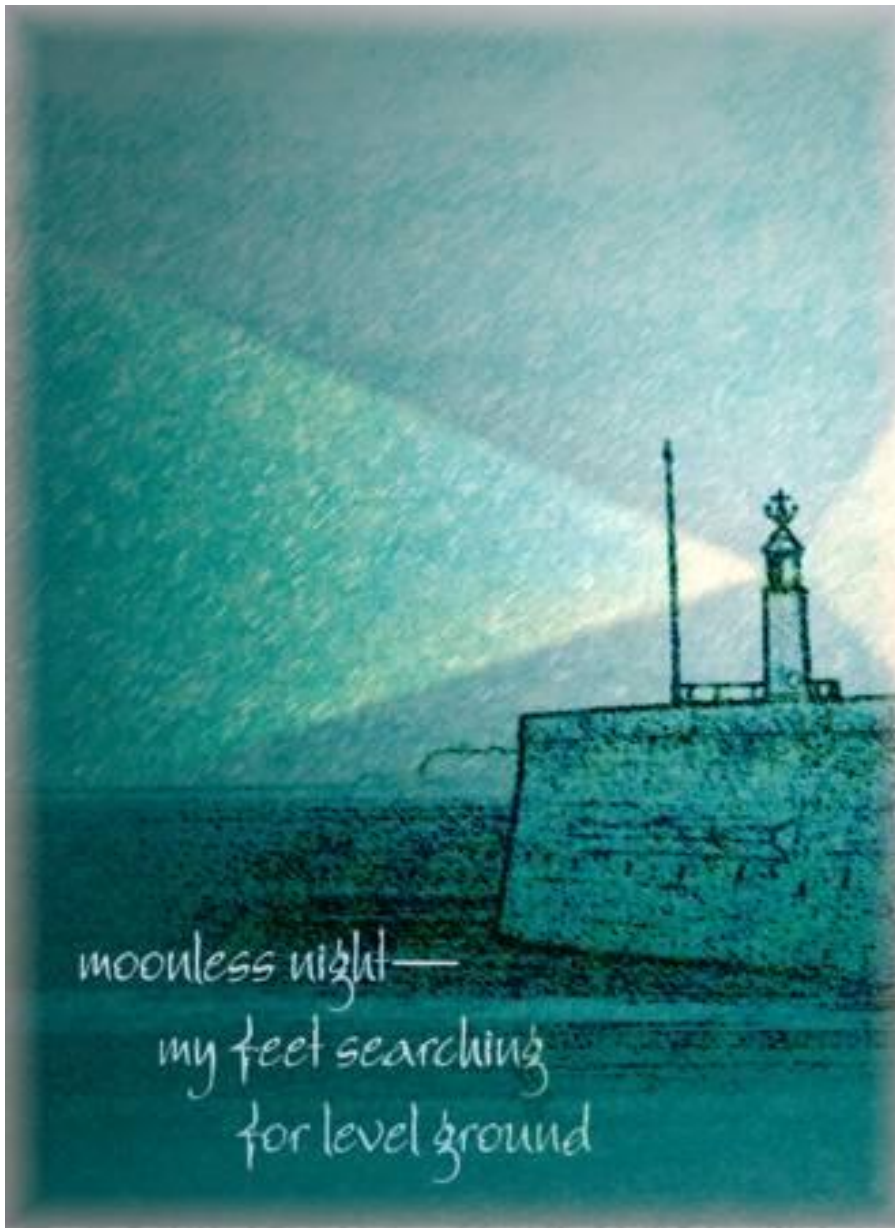
racing
my breath
in clouds

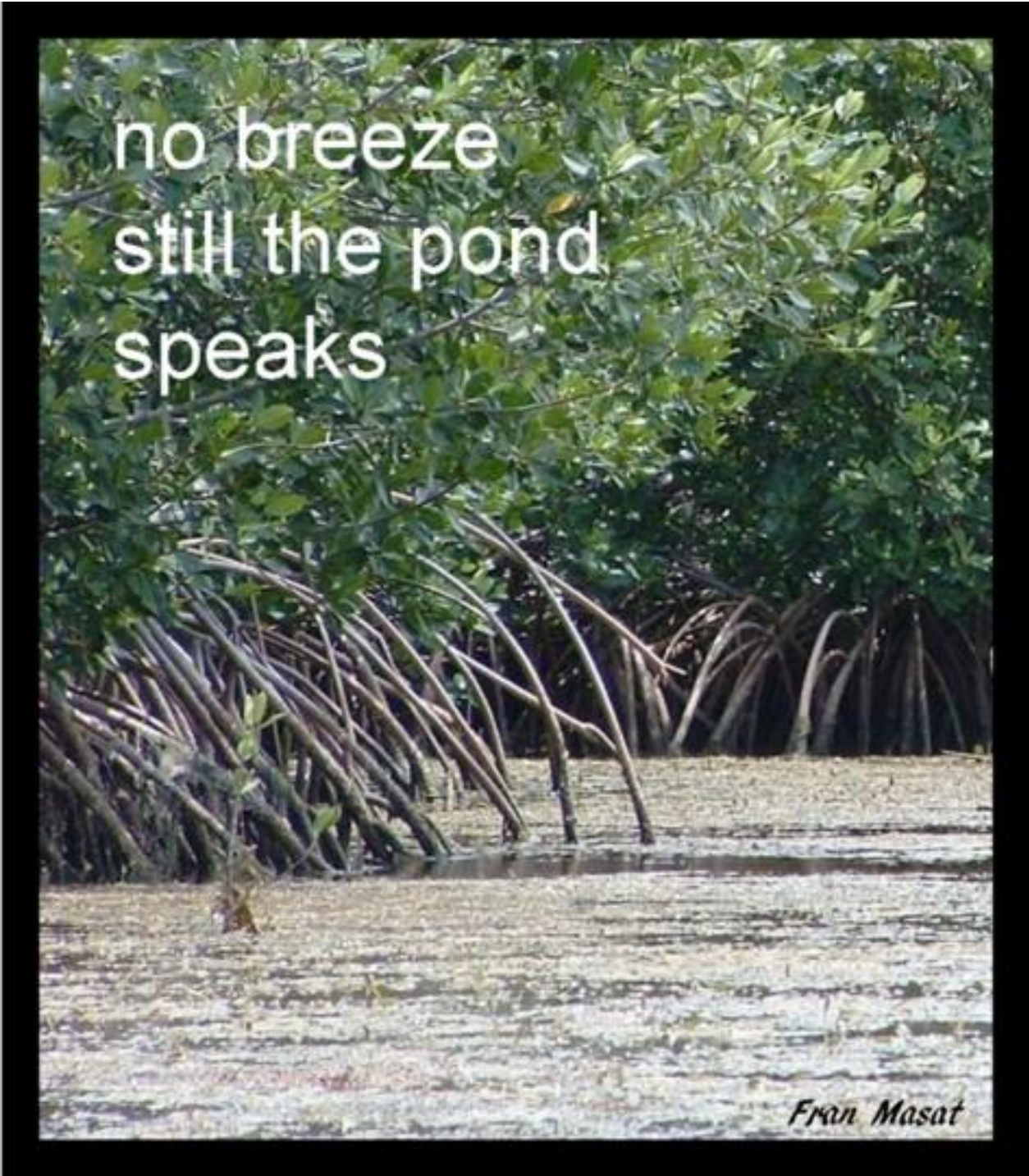
Ерин Харт

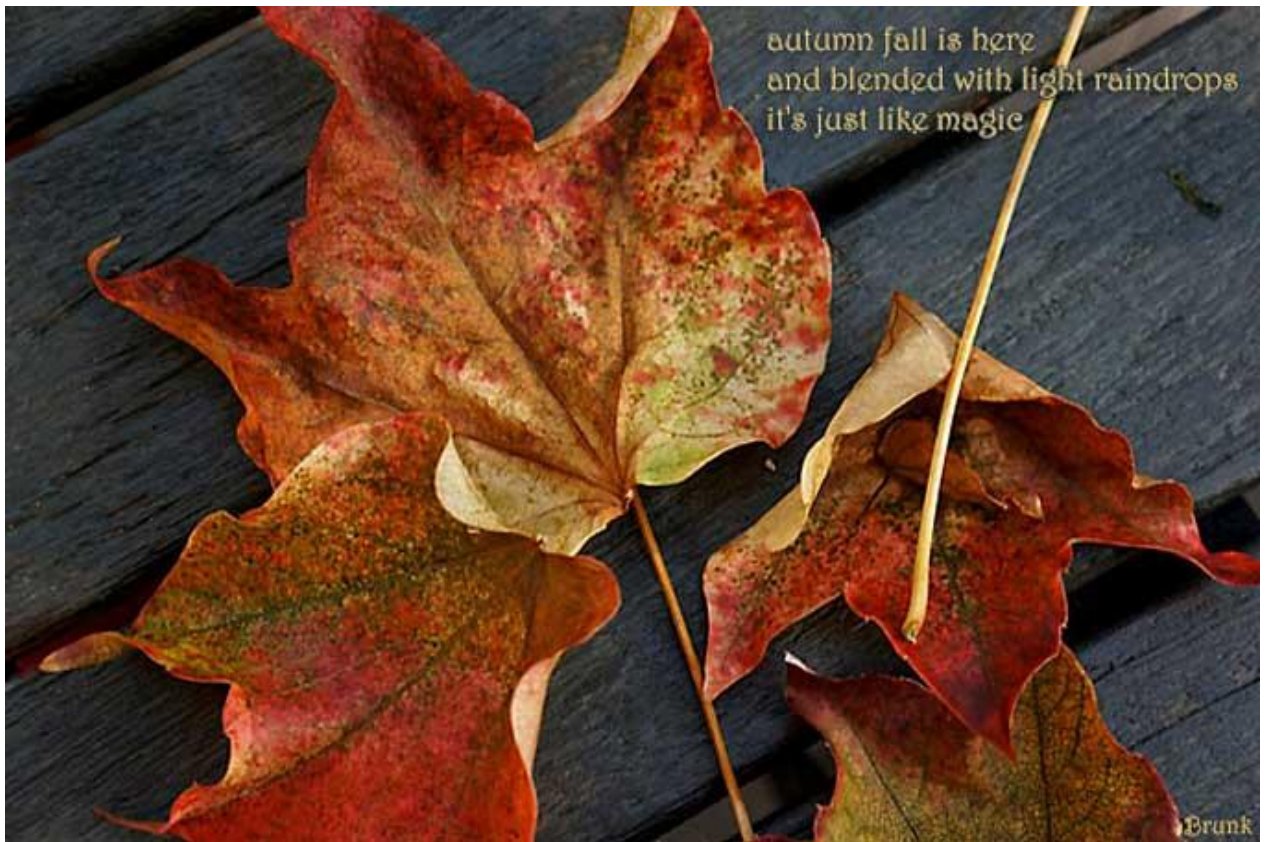
Ешли Вуд

Ешли Вуд

Френсис Масат

Хенинг Брунк

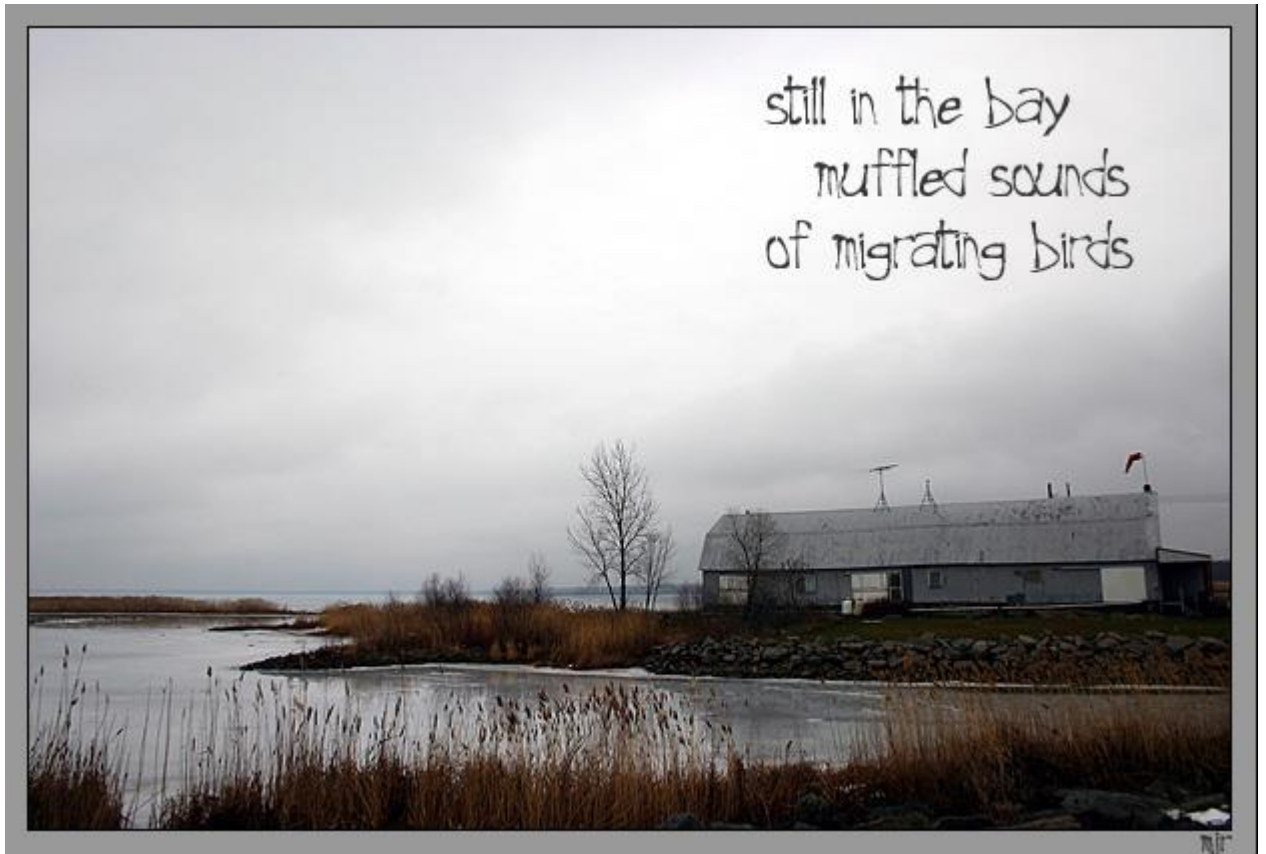

Камила Стајн

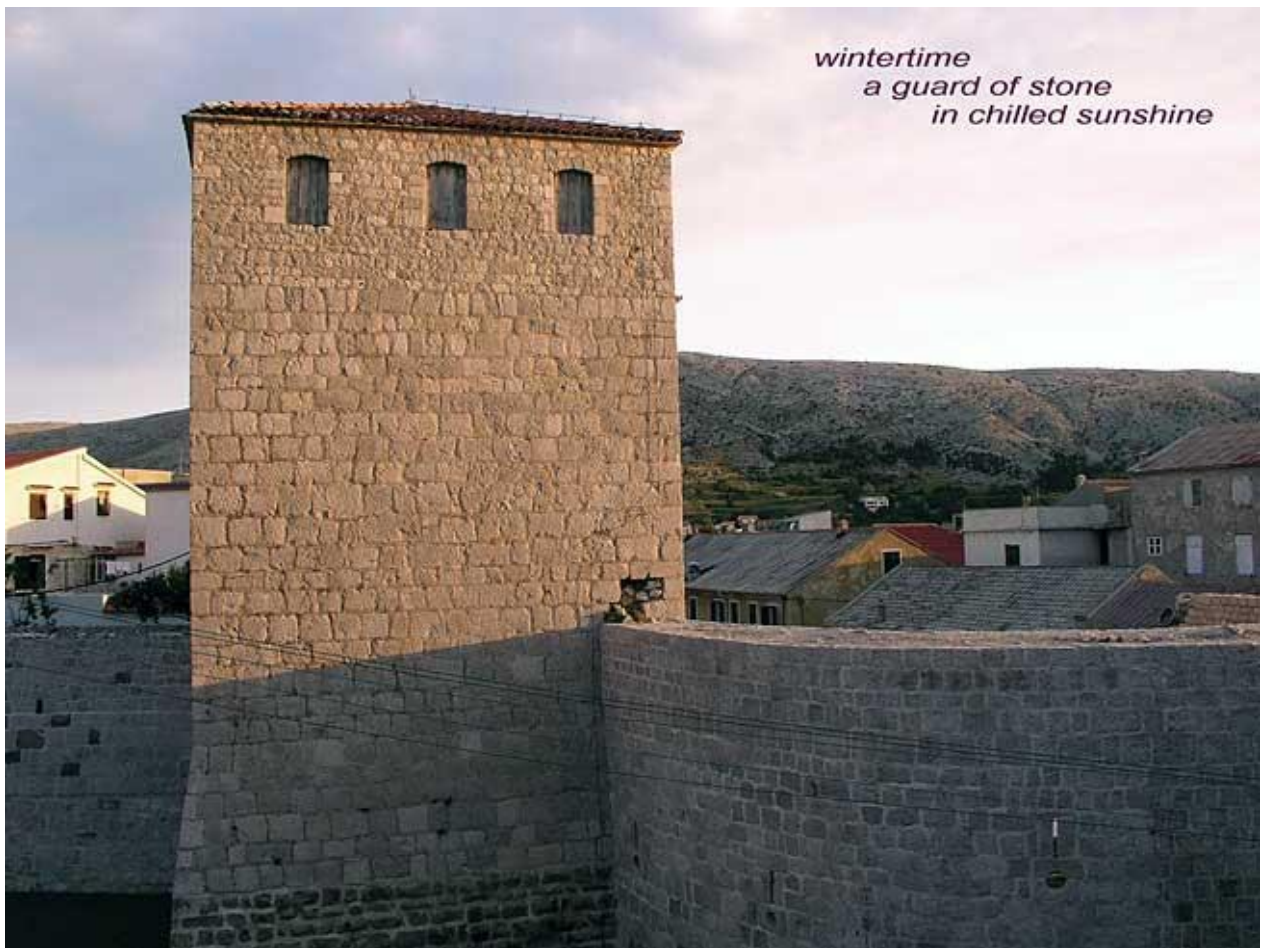

Лорелайл Фрејзер

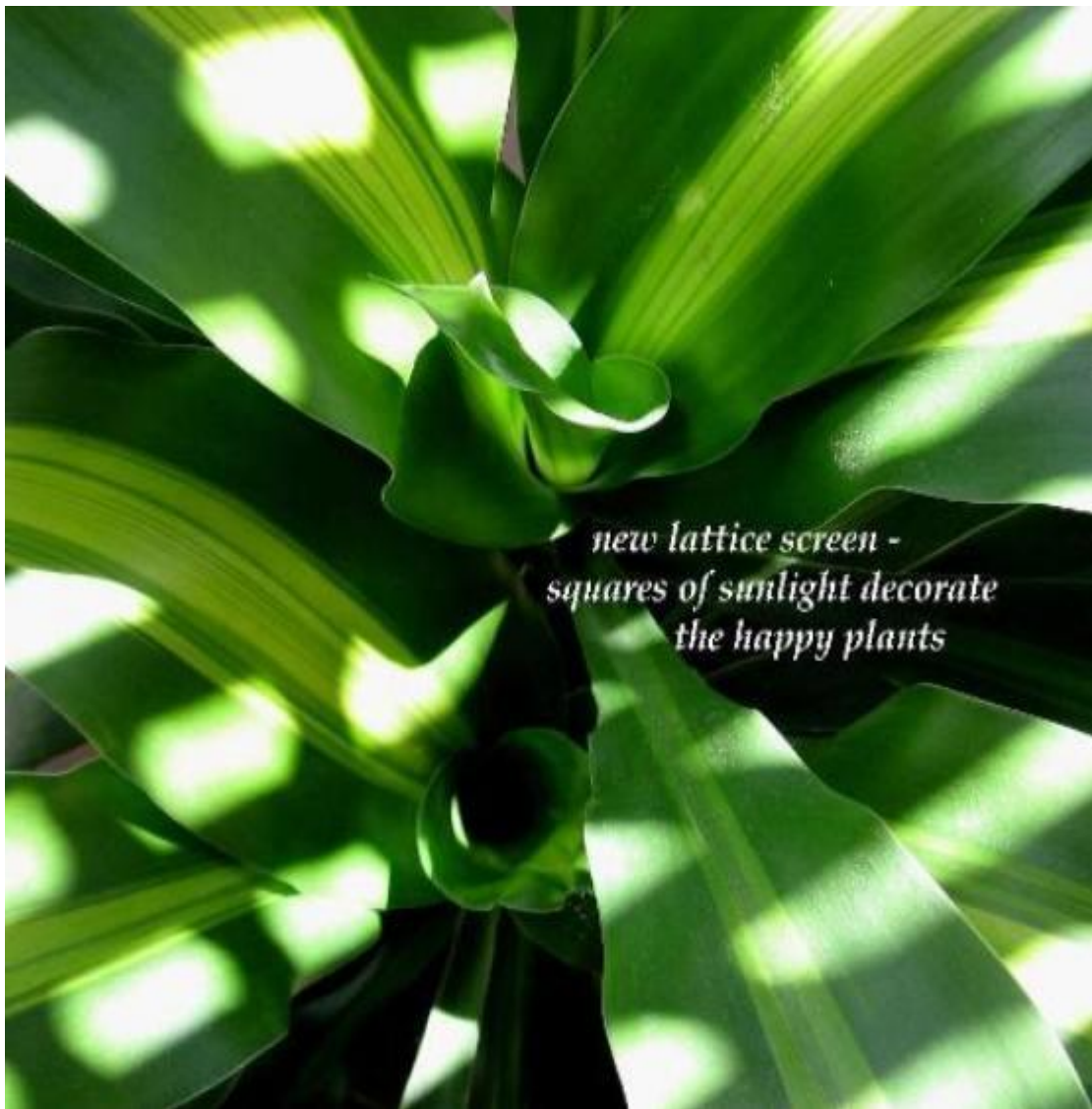
still in the bay
muffled sounds
of migrating birds

Мајкл Релинг

Марија Погорилић

Мери Мејбу

Орига

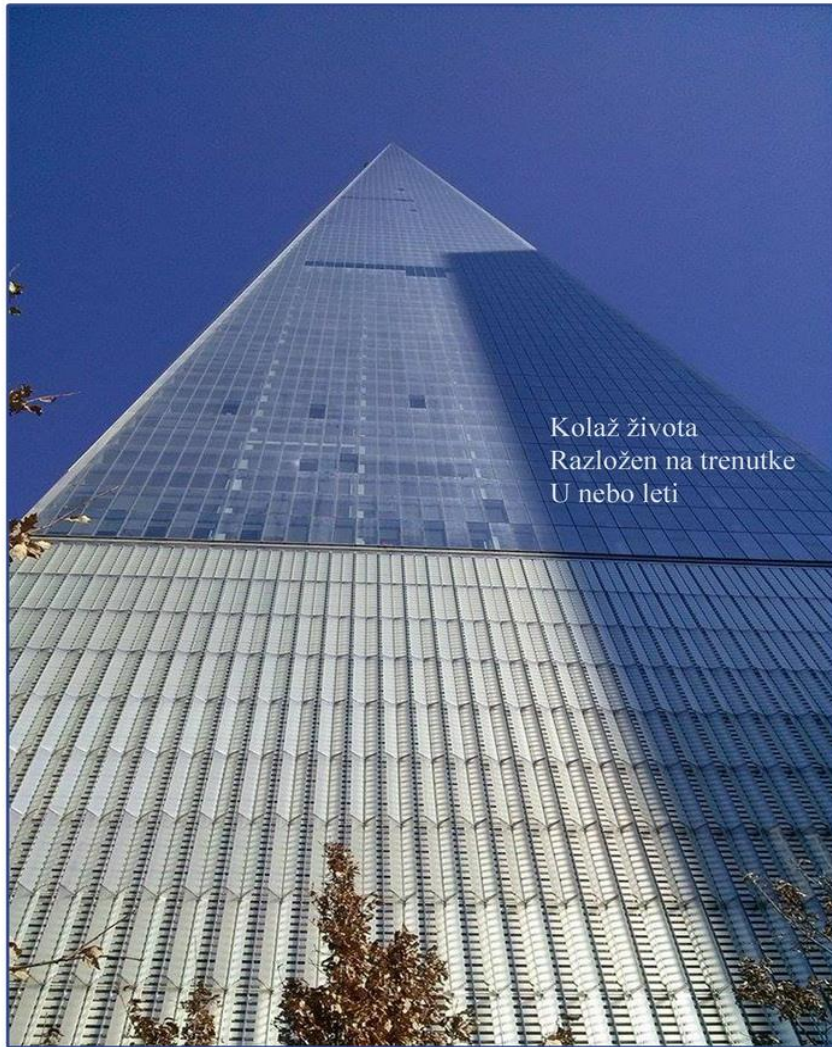

Пет Иденс

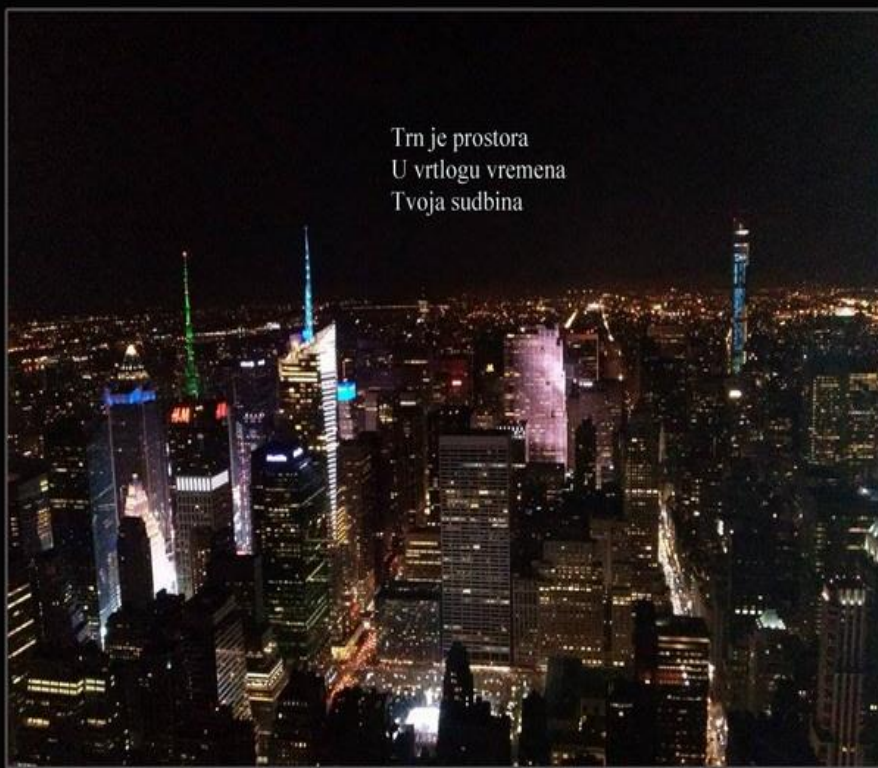
winter solstice
a flight of geese
interrupt the moon

Soji

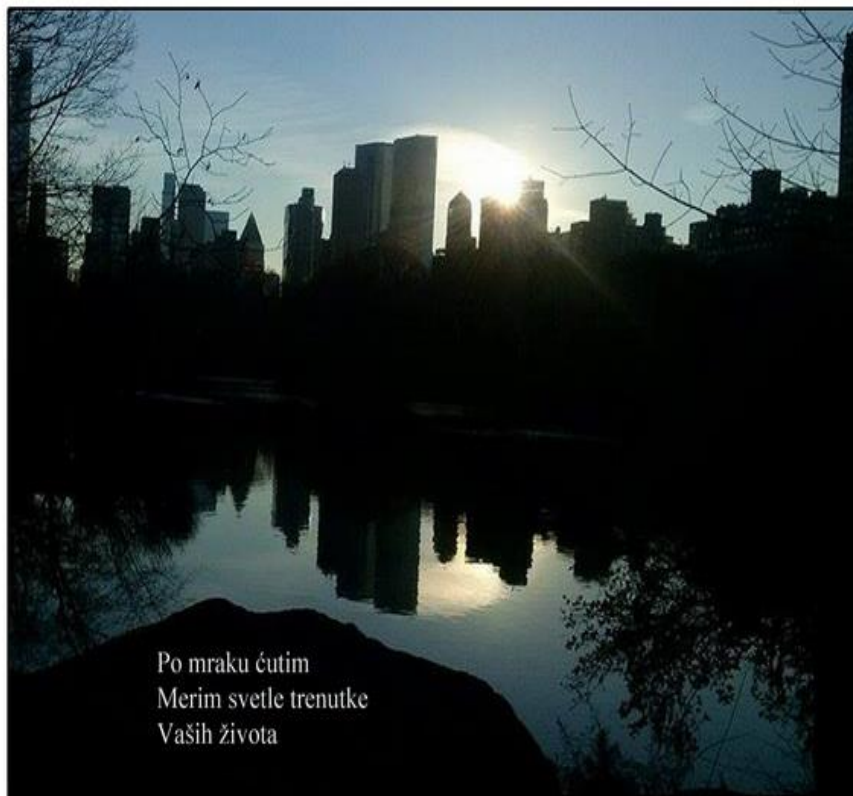

Андреа Станић

Trn je prostora
U vrtlogu vremena
Tvoja sudbina

Андреа Станић

Андреа Станић

a dewdrop
bathed in dust
sprinkled with frost

Татјана Дебељачки

morning smells –
rosemary, sweet basil,
incense

Татјана Дебелјачки

Садржај

Предговор →

Историјски (фото) преглед хаига →

Белегове хаиге →

 Андреа Станић, Наташа Станић →

 Белинда Беловари, Лептир →

 Белинда Беловари, Речи →

 Белинда Беловари, Сусрет →

 Белинда Беловари, Тушина →

 Белинда Беловари, Време →

 Бранислав Мишић, Гордана Петковић, Маглу пресеца →

 Бранислав Мишић, Гордана Петковић, Низ звездано поље →

 Бранислав Мишић, Гордана Петковић, Пастири са Веге →

 Дамир Дамири, Гребо Греј, Ктулу сања, Sthulhu fhtagn →

 Горан Радичевић, Златокоса →

 Гордана Петковић, Дубокоумени →

 Гордана Петковић, Обаломјаве →

 Јелена Ђурашковић, Томислав Сјеклоћа, Алиса →

 Јелена Ђурашковић, Томислав Сјеклоћа, Постапокалиптична →

 Марина Дробњаковић, Ружичаста бајка →

 Мидхат Хрнчић, Космонауткиња →

 Миливој Костић, Иза маглине →

 Миливој Костић, Кроз аурору →

 Миливој Костић, Лете у роју →

 Мирјана Ранковић Матовић, Замка →

 Наташа Станић, Непролазнабол →

 Наташа Станић, Падају звезде →

 Наташа Станић, Поноћни танго →

 Наташа Станић, Пред капијом сна →

 Наташа Станић, Семе времена →

 Наташа Станић, Тиха казаљка →

 Наташа Станић, Загрљај песме →

 Пјо Пјо Хлаинг Рупа, Ненад Вучковић, Гордана Петковић, На гребену →

 Пјо Пјо Хлаинг Рупа, Ненад Вучковић, Гордана Петковић, Плутајући свет →

 Пјо Пјо Хлаинг Рупа, Ненад Вучковић, Гордана Петковић, Спиралним таласима →

 Вид Вукасовић, Латице неба →

 Витомир Милетиц Витата, Божићно јутро →

Витомир Милетић Витата, У таласима →
Зоран Антонић, Бели анђео →
Зоран Антонић, Патуљци →
Зорица Новаковић, И прогута змај →
Зорица Новаковић, Као везан сноп →
Зорица Новаковић, На небу дуга →
Зорица Новаковић, Заљубљени принц →
Савремене хаиге →